

ŽELEZAR

JESENICE, 7. AVGUSTA 1986

ŠTEVILKA 31 • XXXV

NAŠ KOVINAR, svobodno glasilo delavcev KID, je kot predhodnik ŽELEZARJA začel izhajati 26. januarja 1937. ŽELEZAR izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štiri-najstrednik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glasilo je ob 25-letnici predsednik Tito odlikoval z redom zaslug za narod s srebrno zvezdo. Glavni in odgovorni urednik Mile Crnovič, tehnični urednik — novinar Dare Bradakšja, lektorica — novinarka Veronika Osredkar, novinar — fotoreporter Borut Grce, administracija — Marija Lužnik in Mira Kešerović. Naslov: Uredništvo Železarja, SOZD SŽ — Železarna Jesenice. Stevilke internih telefonov: urednik 26-18, novinarji 26-19, 25-19, administracija 26-21. Stavek in tehnično oblikovanje TK Gorenjski tisk Kranj, tisk ZP Ljudska pravica Ljubljana.

Občinska priznanja »1. avgust« za leto 1986

Na slavnostni seji zbora združenega dela, zbora krajevnih skupnosti in družbenopolitičnega zbora Skupščine občine Jesenice v petek, 1. avgusta, so po krajšem kulturnem programu in slavnostnem govoru predsednika Skupščine Jakoba Medja, podelili tudi letošnja priznanja »1. avgust«. Prejeli so jih:

LOKALNA RADIJSKA POSTAJA TRIGLAV JESENICE za izjemne uspehe na področju informiranja delovnih ljudi in občanov, je navedeno v utemeljitvi. Že od leta 1965 uspešno opravlja vlogo osrednjega informatorja v jeseniški občini, od leta 1975 dalje pa tudi za radovljiško občino. Deluje na osnovi programskih izhodišč, ki jih je kljub težkim kadrovskim, tehničnim in materialnim možnostim uspešno izpolnjeval. Številna so področja življenja in dela občanov, družbenopolitičnih organizacij, delovnih in samoupravnih skupnosti o katerih Radio Triglav Jesenice redno poroča, navaja utemeljitev. Pomemben je tudi njegov delež pri prenašanju tradicij narodnoosvobodilne borbe in oživljanju dogodkov iz tega obdobja, saj ima že 21 let vsako nedeljo oddajo »Mi pa nismo se uklonili«.

Radio s svojimi oddajami prispeva k reševanju širših družbenih problemov. Pravilno programsko naračnanost Radia Triglav potrjuje njegova priljubljenost in poslušnost, saj ga redno posluša več kot polovica občanov, občasno pa tudi večina. Z radij-

skim signalom, nadaljuje utemeljitev, Radio Triglav pokriva okrog 90 odstotkov naseljenih krajev Gorenjske. Tako so prebivalci občin Jesenice in Radovljica, pa tudi širšega gorenjskega prostora, sproti obveščeni o tem, kako se uresničuje njihov družbenoekonomski položaj. Na osnovi programskih izhodišč pa obvešča tudi o kulturnih, športnih in drugih družbenih dejavnostih. Priznanje za njegovo dejavnost je tudi to, da je postal nosilec razvoja gorenjske regionalne radijske postaje, zaključuje utemeljitev.

ANTON GROŠELJ za dolgoletno in vidno delo na gospodarskem, samoupravnem in družbenopolitičnem področju. Nagradenec je bil rojen leta 1919 na Jesenicah, kjer vsa leta tudi živi in dela. Leta 1941 je bil izseljen v Srbijo, po vrnitvi iz izgnanstva leta 1945 se je takoj vključil v družbenopolitično življenje občine in se zaposlil v Železarni Jesenice, kjer je bil dolgoletni obratovodja valjarne žice in kjer so tudi z njegovimi inovativnimi predlogi modernizirali

(Nadaljevanje na 3. strani)

PRVE DNI SEPTEMBRA LETOŠNJA KRVODAJALSKA AKCIJA

Aktivisti Rdečega križa jeseniške občine že zbirajo prijavitelce za letošnjo prostovoljno krvodajalsko akcijo, ki bo potekala od 1. do 5. septembra in 8. septembra vsak dan od 7. do 14. ure v Delavskem domu na Jesenicah.

V Železarni Jesenice že po običaju prijave sprejemajo personalne delavke v temeljnih organizacijah združenega dela in delovnih skupnostih. Občinski odbor Rdečega križa, ki je organizator krvodajalske akcije, s svojimi aktivisti pričakuje, da se bodo delovni ljudje in občani odzvali akciji tako številno kot vsa leta doslej, še zlasti, ker vedno bolj spoznavamo, da prostovoljno darovana kri v mnogih primerih rešuje tudi življenje in večkrat zdravi včasih neozdravljive bolezni.

Poleg rednih prostovoljnih krvodajalcev občinski odbor Rdečega križa vabi tudi ostale delovne ljudi in občane, da se pridružijo tej humanitarni akciji.

Stroški v prvem polletju

V prvem polletju letos smo prodali 175.770 ton proizvodov osnovne dejavnosti in opravili 8.815 ton storitev prevajanja. Dosežena prodajna cena je bila višja od obračunske lastne cene, proizvodni stroški pa nižji od načrtovanih, zato sta obe kategoriji pozitivno vplivali na dosežen rezultat poslovanja v prvem polletju. Pozitivno je vplivalo na rezultat poslovanja še odstopanje cen v porabi R — 3 in lastni porabi, vse ostale kategorije stroškov pa so vplivale na rezultat negativno. Te so: materialni stroški za ustvarjanje skupnega prihodka, vkalkulirani del dohodka, razlika med domačo in izvozno ceno, posebni stroški izvoza in ostala odstopanja. Vsota vseh naštetih kategorij je bila pozitivna in je znašala 1.330 mio din.

Poleg omenjenih stroškov pa morajo temeljne organizacije pokriti še obveznosti do splošne in skupne porabe, ki v cenah izdelkov niso vkalkulirane, pogodbene in ostale zakonske obveznosti ter razliko med vkalkuliranimi in izplačanimi osebnimi dohodki.

Stanje zalog nedokončane proizvodnje, polproizvodov in gotovih proizvodov se je v primerjavi s stanjem na začetku leta zmanjšalo za 103 tone.

Železarna Jesenice je v prvem polletju 1986 ustvarila 625 mio din ostanka čistega dohodka za sklade.

Temeljne organizacije so v prvem polletju dosegle za 895 mio din nižje stroške od načrtovanih. Stroški obračunske lastne cene so bili nižji od načrtovanih za 4.125 mio din, materialni stroški za ustvarjanje skupnega prihodka so bili višji za 3.334

mio din, vkalkulirani del dohodka pa je bil nižji za 104 mio din. Temeljne organizacije so del doseženega zvišanja oziroma znižanja stroškov od obračunske lastne cene prenesle v poslovni rezultat in sicer skladno z gibanjem zalog R — 6 v posamezni TOZD. V prvem polletju je del prenosa teh sredstev znašal 5.958 mio din.

Stroški obračunske lastne cene so bili torej nižji za 4.125 mio din. Od tega so bili stroški vložka nižji za 3.769 mio din, stroški predelave pa so bili nižji za 356 mio din.

V stroške vložka so vključeni višji oziroma nižji stroški od načrtovanih za dosežene izplene, dobropise za odpadke, večjo oziroma manjšo porabo vložnega materiala, boljši oziroma slabši asortiment vložka ter proizvodnje, stroški internih reklamacij, zaloge nedokončane proizvod-

nje ter stroški, ki nastajajo zaradi razlike med plansko nabavno vrednostjo tujega vložka ter plansko ceno domačega vložka.

V stroške predelave so vključeni stroški, ki so fiksnega značaja (amortizacija, investicijska vzdrževanja) in so odvisni od dosežene načrtovane proizvodnje, stroški porabljene energije ter porabljenega materiala v okviru tekočega vzdrževanja.

Največje znižanje stroškov obračunske lastne cene so dosegle naslednje TOZD: Jeklarna, Valjarna žice in profilov, Valjarna debele pločevine, HV Bela, HV Jesenice in Elektrode. Največje zvišanje stroškov obračunske lastne cene pa sta dosegli TOZD Valjarna bluming štelci in TOZD Plavž.

Na ravni delovne organizacije smo zaradi slabše dosežene izpleta od načrtovanega dosegli za 565 mio din višje stroške vložka. Največje zvišanje te vrste stroškov je imela TOZD Valjarna bluming štelci in sicer v vrednosti 683 mio din zaradi nižje doseženih izpletenov na blumingu in štelcu ter preklasifikacij. Pri tem so po krivdi TOZD Jeklarna (večji odrezki blokov pri glavah in metalurške napake) dosegli za 679 mio din višje stroške. Zaradi slabše dosežene izpleta od načrtovanega so imeli višje stroške še v TOZD Jeklarna, Vratni podboji, Jeklovlek in Žebeljarna. Ostale temeljne organizacije so načrtovane izplete presegle ter s tem dosegle znižanje stroškov vložka.

Višje doseženi dobropisi za odpadke so stroške vložka znižali za 65 mio din. Največje znižanje te vrste so dosegli TOZD Plavž, Valjarna žice in profilov ter Valjarna debele pločevine.

(Nadaljevanje na 3. strani)

Z vrtanjem »luknje« pričnejo 12. avgusta

V petek, 1. avgusta, na občinski praznik, je bila prva seja iniciativnega odbora Karavanske poslovne skupnosti. Naloga te skupnosti je zagotoviti, da bo sočasno s predorom zgrajena tudi komunalna infrastruktura ter ostali potrebni objekti, tako ob predoru kot ob avtocesti do Kranja.

Izvršni svet Skupščine občine Jesenice in zbori so že lani v maju ob obravnavi gradiva »Prostorski in ekonomski vidik občine kot posledica izgradnje karavanskega predora« ugotavljali, katere objekte je potrebno zgraditi oziroma katere bo treba organizirati že v času gradnje karavanske cevi. Da bi izkoristili vse gospodarske potenciale na mejnih platojih in ob trasi avtoceste od pre-

dora do Kranja ter da sam predor in cesta občini in regiji ne bi bila v breme, temveč sestavni del gospodarstva in razvoja, so postopek za ustanovitev Karavanske poslovne skupnosti pričeli že leta 1984. V ta namen je bil izdelan samoupravni sporazum o združitvi v poslovno skupnost. Ker skupnost za ceste Slovenije financira samo izgradnjo karavanske cevi in ureditev mejnega platoja ter vzdrževalne baze, je toliko večja odgovornost in obveznost vseh ostalih subjektov, da z združevanjem dela in sredstev in s koordinirano aktivnostjo zgradijo vse ostale potrebne objekte.

Na seji iniciativnega odbora je bila posebej izpostavljena problematika sprejemanja samoupravnega sporazuma Karavanske poslovne skupnosti: »Nagovor« za pristop so naslovili na 34 različnih organizacij, v kratkem ga bo podpisalo osem bodočih članic. Po besedah predsednika iniciativnega odbora Srečka Mlinarica pa lahko pričakujemo, da bo v tej skupnosti 15 članic.

Hkrati s predorom pa bo treba začeti z gradnjo hitre ceste mimo Jesenice. Zadeva pa je tu malo bolj zapletena: v srednjeročnem planu republiške skupnosti za ceste je gradnja te ceste predvidena, medtem ko dogovor o temeljnih družbenega plana SRS za obdobje 1986 — 1990 predvideva le pripravo dokumentacije. Predstavnik Dominvesta je podal informacijo, da je le na delu trase do Žirovnice predvidenih 41 objektov za rušenje in preseljevanje. Kako grenke izkušnje imamo z reševanjem zemljiško — premoženjskopравnih zadev pa najbrž ni treba poudarjati.

Pred Karavansko poslovno skupnostjo je še vrsta nalog, ki bi jih posamezne organizacije veliko težje reševale. Sodeč po pripravljenosti za sodelovanje pa lahko upamo, da maja 1991 ne bomo imeli na Hrušici samo »luknje« in da nam na Jesenicah ne bo treba »požirati« vsega prometa.

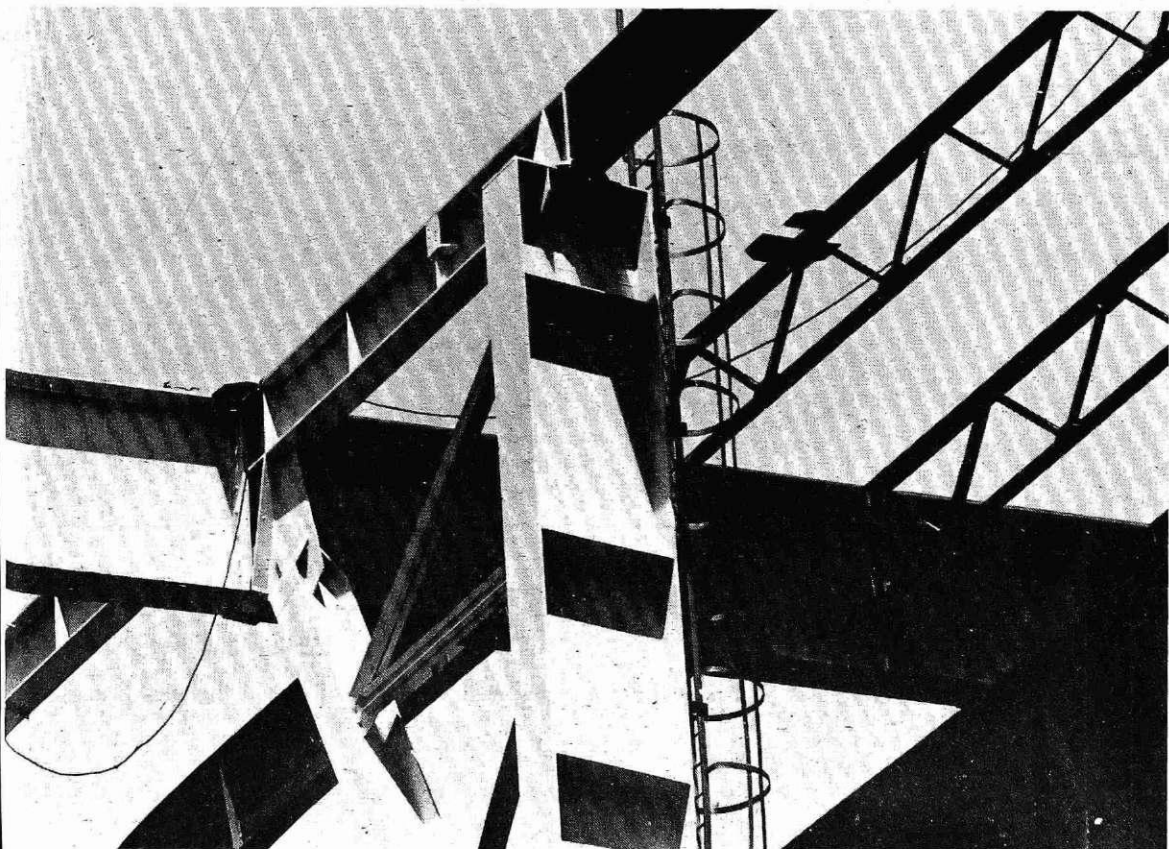
4,7 Odstotka nad operativnim programom

Po prvih, še nedokončanih podatkih statistične službe smo v mesecu juliju izdelali 107.986,3 tone skupne proizvodnje, kar je 95,7 % družbenega plana in 104,7 % operativnega programa. Plan proizvodnje so uspešno izpolnile TOZD: Plavž (145,7 %), Livarna (100,1 %), Valjarna bluming štelci (107,8 %), Valjarna debele pločevine (102,5 %), HV Bela (101,2 %), HV Jesenice (102,3 %), Žičarna (100,8 %), Profilarna (105,9 %), Vratni podboji (101,5 %), Jeklovlek (107,5 %), Elektrode (103,8 %) in Žebeljarna (109,6 %).

V TOZD Plavž so izdelali 9.472,5 tone grodlja in tako izpolnili 145,7 odstotno operativni program, ki je bil zmanjšan zaradi remonta visoke peči 1.

V TOZD Jeklarna so vili 36.185,4 tone jekla. Družbeni plan so dosegli 93,4 %, operativni program pa 97,4 %. V EL jeklarni so z 14.478 tonami vlitnega jekla dosegli plan 90,8 %. Vzrok temu je zastoj zaradi razlitja žilindre pred ASEA pečko. V SM jeklarni pa so presegle plan za 2,4 %, vili so 21.707,4 tone jekla.

S prodajo 30.157 ton končnih izdelkov in storitev smo v juliju presegle družbeni plan za 0,4 %, operativni program pa za 1,8 %. Plan odpreme so izpolnile temeljne organizacije: Livarna (103,2 %), HV Jesenice (102,7 %), Žičarna (105,4 %), Profilarna (129,8 %), Vratni podboji (129,9 %), Jeklovlek (106,5 %) in Elektrode (107,1 %).

Nove linije I (foto: F. Sluga)

POSLOVNA INFORMATIKA

V Analizi uspešnosti poslovanja Železarn, na katero se opira tudi projekt reorganizacije, je posebej poudarjeno področje poslovne informatike, za katero so raziskovalci z Zavoda za organizacijo poslovanja ugotovili, da ni ravno najbolj urejeno. Pogled od blizu sicer pove, da znamo in zmoremo tudi na tem področju, da pa se kljub temu nekaj zatika. Da bi ugotovili, v katerem grmu tiči zajec, smo se o informatiki v naši delovni organizaciji pogovarjali z Janezom Mikom, vodjo ERC in Martinom Sketo, članom skupine, ki pripravlja novo organiziranost.

nova
organiziranost

Že kar na začetku pogovora smo ugotovili, da so razmere na področju informatike samo odraz siceršnje organiziranosti (ali neorganiziranosti) delovne organizacije. Naša sogovornika pravita:

»Razdrobljenost poslovnega sistema v Železarni pogojuje tudi razdrobljenost informacijskega sistema. Močno vprašljiva je tudi kakovost podatkov, saj odgovornost za osnovne podatke ni točno določena, čeprav je za podatke nedvomno odgovoren uporabnik. Seveda pa iz nepopolnih in pomanjkljivih podatkov ni mogoče delati dobrih poročil.« Janez Miko pravi:

ERC ne more odgovarjati za osnovne podatke, ki jih dobi od uporabnikov. Imamo sicer predpise, ki urejajo tudi to področje, vendar so zgolj črka na papirju. Nenazadnje pa vedno pridemo do tega, da je temu kriva neustrezna organiziranost. Nimamo urejenega materialnega poslovanja, nimamo normativov porabe surovin, normativa izdelavnih časov za posamezne izdelke, skratka osnovnih zadev.

Sam ERC je strokovno na ravni, kakršno pač imamo v Sloveniji, kar pomeni na nekaterih področjih tudi evropsko raven. Dobro sodelujemo z ostalimi v okviru SOZD Slovenske železarn in marsikdo pride k nam po nasvet.

Kadar omenimo, da ERC dela tudi za zunanje naročnike, se hitro najde kdo, ki pripomni, da delate za druge, razmer v domači hiši pa ne znate urediti.

»Očitno se še nismo navadili na to, da SOZD ni tuja firma, prav tako ne Plamen ali Veriga. Kajpak velja to tudi za obe občini (jeseniško in radoljsko), za kateri tudi delamo.

Razvoj informatike terja od nas povezovanje navzven. Sodelovanje v okviru SOZD nam lahko samo koristi, nenazadnje pa smo SOZD mi vsi. Poleg tega pa na področju obdelave podatkov sodelujemo povsem enakopravno. Razvijamo na primer nomenklaturu rezervnih delov za SOZD, ki bo veljala za vso Slovenijo, pripravili smo orodje in možnosti organizacije, najbrž za desetletja vnaprej.

Problem pri nas so tudi odnosi z javnostjo. Naš glas se premalo sliši in kakor da se sploh ne znamo pohvaliti s tistim, kar imamo in kar z namo.

Spet smo ugotovili, da se na področju obdelave podatkov dobro spoznamo, da vemo, kakšen informacijski sistem potrebujemo, da se tudi drugi lahko marsikaj naučijo od nas, pa vendar se zatika.

»Tudi pri informatiki gre v bistvu za organiziranost, dobra organiziranost tudi brez informacijskega sistema prinese novo kvaliteto dela. Saj tudi doma lahko živimo brez računalnika.

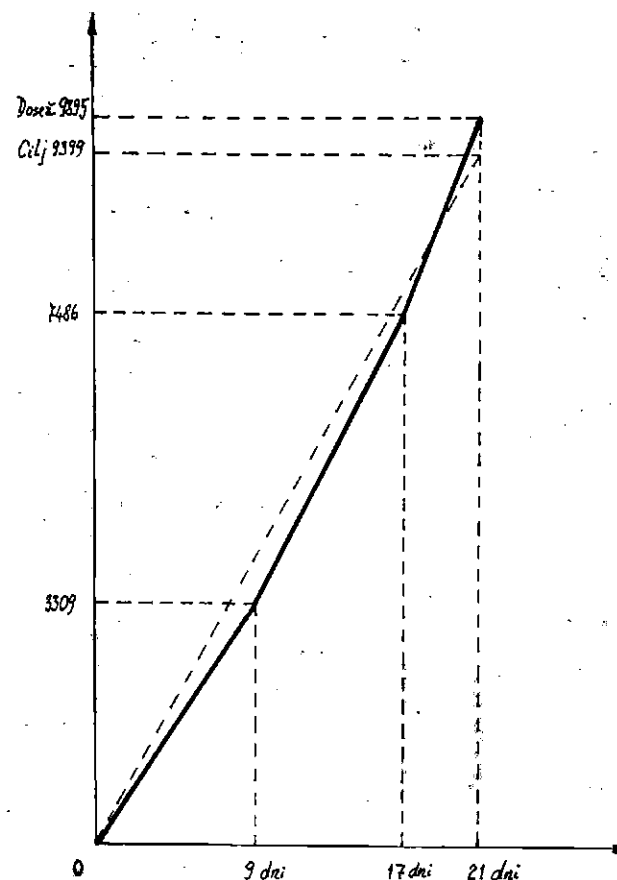
Problem je v organizaciji. Pri nas smo si izmislili vse mogoče, da bi prikrili slabo delo. Na zahodu ne poznajo pojmov, kot so I. in II. kvaliteta, nekurantne zaloge in podobno, poznajo samo izdelek, narejen po naročilu ali odpadke. Seveda si prizadevajo, da bi bilo slednjega čim manj. Pri nas pa zbiramo množico podatkov, s katerimi spremljamo dejanski potek proizvodnje in vsa odstopanja od normativov. Če bi spoštovali predpisane standarde in normative, potem pač ne bi potrebovali toliko papirja in posebnih informacijskih sistemov.

Informacije, ki spremljajo neurejeno stanje, so kajpak tudi same neurejene, vendar za to ne moremo kriviti informacijskega sistema. Prav kakor ne moremo kriviti delavca v telefonski centrali za to, ker po telefonu govorimo neumnosti.

In sklep? Očitno se bo res treba reorganizirati in temeljito premisliti, kaj potrebujemo in česa ne. Sedanja slaba organiziranost, razdrobljenost proizvodnje, nespoštovanje standardov in normativov, delovna in tehnološka nedisciplinacija se jasno kažejo tudi na področju informatike, kjer zbiramo in premlevamo množico neustreznih, pomanjkljivih in netočnih podatkov in se potem čudimo čudnim rezultatom. Se bolj očitno pa je, da nam nova organizacija ne bo dala pravih rezultatov, če se zanj ne bomo odločili pripravljati, da svoje delo opravimo bolj resno in disciplinirano. Za področje poslovne informatike to bržčas pomeni tudi, da se bomo nehali navduševati nad množico nepreglednih podatkov in gorami papirja, ampak bomo znali reči bobu bob, ne da bi za neprijetne podatke krivili informacijski sistem.

Borut Grece

doseganje skupnega cilja poslovanja

Cilj realizacije smo v juliju presegli za 5,3 %, kar nam bo stimulacijo povišalo v povprečju za 3600 din na delavca (glede na junij).

Ob polletnem obračunu

»Pred ugotovitvijo periodičnega obračuna oziroma zaključnega računa delavci v temeljni organizaciji obravnavajo in ocenjujejo rezultate svojega dela in poslovanja temeljne organizacije.« (150. člen ZZZ)

Polletni rezultati, ki smo jih dosegli v Železarni, niso najbolj ugodni.

Pri skupni proizvodnji smo zaostali za načrtom za 3,5 odstotka (naredili smo celo za 3,7 odstotka manj kot lani v istem obdobju), pri blagovni pa za 4,2 odstotka, čeprav smo imeli zaposlenih 36 delavcev več kot lani. Produktivnost, računana na skupno proizvodnjo je slabša za 4,3 odstotka, na blagovno pa za 6,4 odstotka. Načrt prodaje je bil uresničen 92 odstotno, struktura prodanih proizvodov pa je bila za 3 odstotke slabša od načrtovane. Vrednost zalog se je od novega leta sem povečala za 973 milijonov din. Cene izdelkov črne metalurgije na svetovnem tržišču so v prvem polletju še kar naprej padale, tako da smo na račun nižjih izvoznih cen (v primerjavi z domačimi) pri izvozu »pridelali« za 3.344 mio din »izgube« (negativne razlike).

Problem predstavlja tudi intenzivna investicijska dejavnost, saj veže velika lastna sredstva, tako da moramo za potrebe tekočega poslovanja najemati drage kratkoročne kredite. Za obresti smo morali odšteti kar 4.574 milijonov din (za primerjavo: za osebne dohodke smo izločili 5.123 milijonov din, za poslovni sklad, torej za razširjeno reprodukcijo, pa namenili komaj 66,5 milijona din).

Tudi napovedi za naprej niso najbolj obetavne. V zvezi z načrtom Interne banke SOZD SZ smo pred časom lahko v Železarni prebrali, da nam bo neugodna struktura investicij v prihodnjih letih povzročila velike obveznosti, ki jih bomo brez večjih finančnih pretresov zmogli le, če bodo investicije dejansko dale od sebe vse tisto, kar smo v programih zanje obljubljali, pa tudi, da se bo likvidnost »poslabšala« v Železarni Jesenice. Že kar »do konca tretjega kvartala moramo uskladiti rast osebne dohodka z rastjo dohodka«. Poslovne rezultate moramo izboljšati, kajti, »v nasprotju primeru dosežene življenske ravni ne bomo mogli dvigniti«.

Se v taki situaciji s tako skopo oceno, da so »vzroki za nedoseganje načrtovane proizvodnje v precejšnjem številu remontov in mehaniških okvar (zaradi dotrajanih proizvodnih zmogljivosti), pomanjkanju ustreznih delavcev v skoraj vseh temeljnih organizacijah ter v neustrezni kvaliteti vložka oziroma občasnem pomanjkanju nekaterih legur«, lahko kar sprjaznimo.

Očitno je, da na navedene vzroke delavci ne morejo vplivati. Zato tudi ne morejo odgovarjati za dotrajane naprave, pomanjkanje delavcev, kvaliteto vložka, pomanjkanje legur. Apel, ki ga je sicer največkrat slišati ob obravnavi poslovnih poročil, češ, da moramo vsi bolje delati, je zato le

strel v prazno, posplošitev, ki pomeni zamegljevanje odgovornosti, demagogije.

Odgovornost za rezultate ne moremo kar tako porazdeliti na celoten kolektiv, na vse delavce enako. Že samo podatek, da se vsota za obresti (brez obresti za kredite za osnovna sredstva) močno približuje vsoti bruto osebnih dohodkov, z »izgubo«, ki smo jo pridelali z izvozom, pa jo celo močno presega, dovolj zgornjo pove, da dohodek ni odvisen predvsem od dela proizvodnih delavcev. Se kako namreč zavisijo od celotne finančne in poslovne politike, organizacije, pravočasnega ukrepanja in širših družbenih razmer.

Na rešeto mora torej priti tudi delo (najodgovornejših) vodstvenih delavcev (le-ti pričakujejo, da se bodo z realizacijo obeh projektov nalog, organizacije in informatike, bistveno izboljšali pogoji za njihovo delo): kako so ukrepali, so storili vse, kar bi morali, so kaj opustili, kaj je blokiralo uresničitev njihove strokovne zamisli...? Se mar v zvezi z obrest-

mi, izvozno »izgubo«, zalogami, kvaliteto, ni dalo nič prihraniti? Zakaj proizvodnih naprav nismo sproti obnavljali?

Periodični obračuni in zaključni račun ter plani so prav gotovo priložnost, ko si takšna vprašanja lahko in celo moramo zastavljati. S tem, ko zahtevamo pojasnila, še nikakor ne pomeni, da posegamo v področje takojmenovanega strokovnega (včasih — le česa vsega, kar je daleč od proizvodnje, ne financiramo — tudi »strokovnega«) odločanja. Gre zgolj za uveljavljanje kontrolne in sankcijske funkcije samoupravnega organiziranih delavcev, za težnjo po socializaciji (v nasprotju s privatizacijo in kolektivizacijo) poslovne politike.

Prav je, da si takšna vprašanja postavimo takoj, ko so rezultati oziroma tendence razgrnjene pred nami, torej ob poslovnem poročilu, ne pa šele potem, ko nam že teče voda v grlo in ko so potrebni že razni izredni ukrepi. Po toči zvoniti je namreč prepozno. Zahteve po večji odgovornosti potem, ko so se težave že nako-pičile in obračunavanje z grešniki pa med drugim hromi tudi pobudo in akcijo tedaj, ko je najbolj potrebna

Božidar Lakota

Na osnovi sklepa odbora za delovna razmerja TOZD REMONTNE DELAVNICE in v skladu s pravilnikom o delovnih razmerjih

OBJAVLJAMO

prosta dela in naloge na GRD

- a) 1. tesar, 8820, D-4, 9 ktg., tri osebe
- b) 3. tesar, 8822, D-3, 6 ktg., dve osebi

POGOJI:

- a) — poklicna šola tesarske smeri in dve leti delovnih izkušenj
- b) — poklicna šola ali osemletka in možnost usposabljanja v TOZD REMONTNE DELAVNICE

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite na naslov: Železarna Jesenice, Kadroviski sektor, Jesenice, C. železarjev 8, in sicer v osmih dneh po objavi. Posebne prijavnice dobite v sprejemni pisarni kadroviskega sektorja.

Na osnovi sklepa odbora za delovna razmerja TOZD LIVARNA z dne 1.8.1986 in v skladu s pravilnikom o delovnih razmerjih

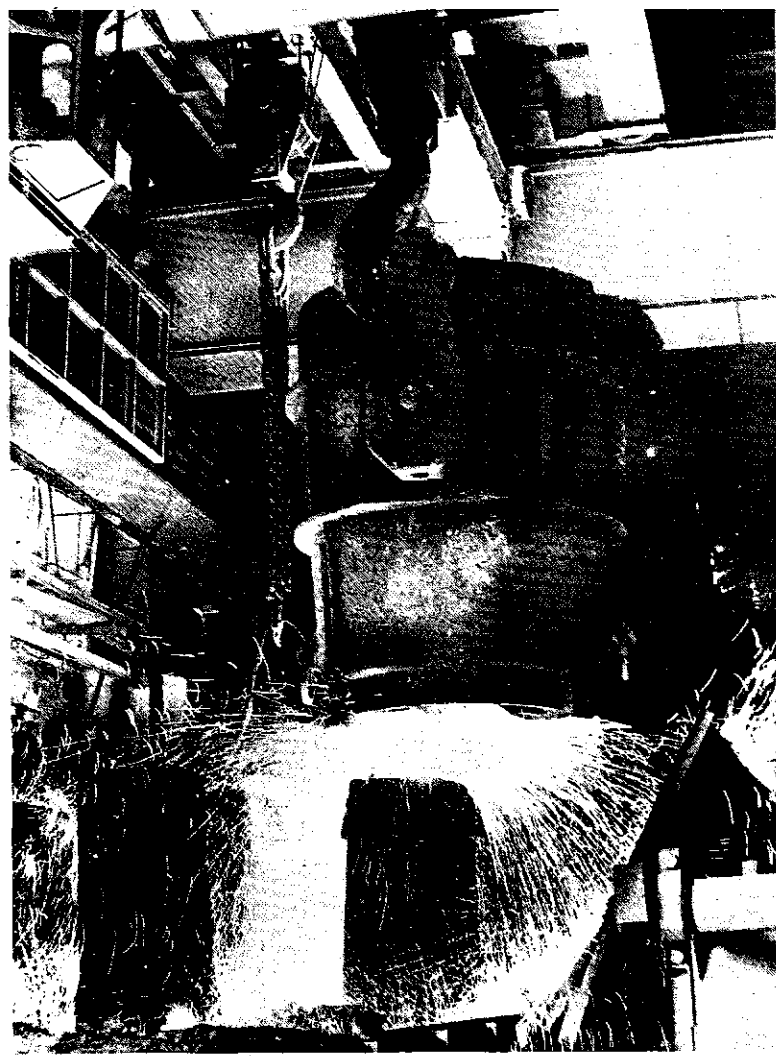
OBJAVLJAMO

prosta dela in naloge:

- modelni mizar — specialist, šifra 0420, D-4, 10 ktg., 1 oseba

POGOJI: — poklicna šola modelno mizarstva stroke in — pet let delovnih izkušenj

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev pošljite v osmih dneh po objavi na naslov: Železarna Jesenice, Kadroviski sektor, Jesenice, C. železarjev 8. Posebne prijavnice dobite v sprejemni pisarni kadroviskega sektorja.

Vlivanje jekla v kokile (foto: I. Kučina)

Stroški v prvem polletju

(Nadaljevanje s 1. strani)

Zaradi manjše porabe vložka, spremembe asortimenta vložka ter doseženega kvalitetejšega asortimenta proizvodnje od načrtovanega, smo dosegli za 2.919 mio din nižje stroške od načrtovanih. Največje znižanje so dosegli v TOZD Jeklarna, v vrednosti 2.367 mio din, zaradi boljšega doseženega asortimenta proizvodnje in spremembe asortimenta vložka v SM jeklarni in EL jeklarni. Za 821 mio din nižje stroške so dosegli tudi v TOZD Valjarna žice in profilov (nižja cena gredic iz kontinua).

Razlika med plansko nabavno vrednostjo tujega vložka ter plansko ceno domačega vložka je stroške zni-

žala za 1.373 mio din. Znižanje teh stroškov so imele TOZD Valjarna debele pločevine v vrednosti 71 mio din (nižja cena nabavljenih slabov), HVB v vrednosti 542 mio din (nižja cena nabavljenega vložka, TOZD HV Jesenice v vrednosti 577 mio din (nižja cena nabavljenih TVT), TOZD Žičarna v vrednosti 13 mio din (nižja cena nabavljene žice), TOZD Profilarna v vrednosti 11 mio din ter TOZD Elektrode v vrednosti 162 mio din (nižja cena kupljene Emone Zagreb). Stroški, nastali zaradi dodatne predelave tujega vložka oziroma zaradi izpada proizvodnje pri uporabi tujega vložka so znašali 104 mio din.

Spremembe v zalogah nedokončane proizvodnje in ostalo, so stroške

vložka zvižale za 43 mio din. Na zvišanje teh stroškov je vplivalo predvsem dvakratno valjanje v TOZD Valjarna bluming štekel in spremeni asortiment v zalogah nedokončane proizvodnje v TOZD Valjarna debele pločevine.

Stroški predelave so bili nižji od načrtovanih za 356 io din. Največje znižanje teh stroškov so imele TOZD Jeklarna, TOZD Valjarna debele pločevine, TOZD Energetika in TOZD Transport (manjša poraba). Največje zvišanje stroškov predelave pa so imele TOZD Plavž, TOZD Valjarna bluming štekel in TOZD Valjarna žice in profilov predvsem zaradi nedoseganja načrtovane proizvodnje.

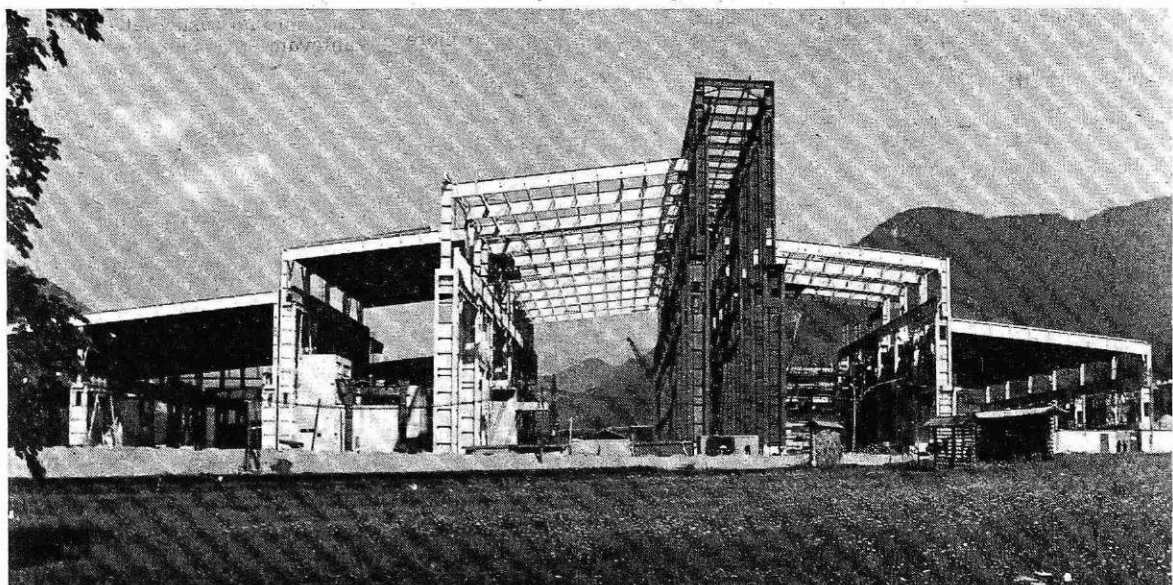
Vesna Janc

ZVIŠANJE — ZNIŽANJE PLANIRANIH STROŠKOV

v 000 din

TOZD	junij 1986				januar—junij 1986			
	Odstop. od obrač. LC glede na gibanje zalog R-6	Mat. stroški za ustv. SP	Vkalk. del dohodka	Skupaj	Odstop. od obrač. LC glede na gibanje zalog R-6	Mat. stroški za ustv. SP	Vkalk. del dohodka	Skupaj
Plavž	+ 6.346	+144.882	- 1.338	+149.890	+ 458.100	+ 242.512	-24.303	+676.309
Jeklarna	-1.008.426	+834.087	+10.884	-163.455	-1.624.796	+1.389.882	- 4.501	-239.415
Livarna	- 2.585	+ 8.921	+ 2.281	+ 8.617	- 24.590	+ 5.945	+ 4.331	- 14.314
Valjarna bl. štekel	- 236.025	+332.645	+ 4.350	+100.970	- 222.421	+ 350.288	- 8.223	+119.644
Valjarna žice in profilov	- 72.372	+185.685	- 820	+112.493	- 742.950	+154.718	-12.198	-600.430
Valjarna debele pločevine	- 47.275	+100.664	+ 3.211	+ 56.600	- 484.921	+122.369	-11.633	-374.185
Hladna valjarna Bela	-139.359	+177.451	+ 5.534	+ 43.626	-1.081.232	+249.552	- 2.477	-834.157
Hladna valjarna Jesenice	- 52.208	+ 58.120	+ 1.782	+ 7.694	- 606.747	+ 63.737	- 3.056	-546.066
Žičarna	+ 1.264	+ 65.465	+ 2.615	+ 69.344	-194.149	+102.561	-12.338	-103.926
Profilarna	- 8.274	+ 20.056	+ 72	+11.854	- 83.440	+ 20.403	- 6.798	- 69.835
Vratni podboji	+ 1.365	+ 7.900	+ 948	+10.213	-16.583	+10.743	+ 144	- 5.696
Jeklovlek	-22.001	+ 54.745	+ 2.127	+ 34.871	-153.563	+ 94.230	- 2.538	- 61.871
Elektrode	+ 35.792	+103.214	+ 2.471	+141.477	-346.633	+137.377	-15.535	-224.791
Žebliarna	- 71.030	+ 23.197	+ 1.387	- 46.446	-178.503	+ 30.311	+ 1.810	-146.382
Strojne delavnice	+15.974	+ 53.279	+ 3.008	+ 72.261	-12.725	+ 60.022	-18.663	+ 28.634
Remontne delavnice	- 1.352	+ 58.402	+13.277	+ 70.327	- 1.342	+ 61.297	+ 8.826	+ 68.781
Vzdrževanje	+ 568	+ 5.856	+17.262	+ 23.686	-16.844	+ 961	+35.877	+18.072
Energetika	+ 6.493	+100.083	+ 885	+107.461	-521.665	+217.705	-20.190	-324.150
Transport	- 21.916	+ 22.491	+ 4.719	+ 5.294	-103.062	+ 20.954	-12.036	- 94.144
SKUPAJ	-1.615.021	+2.357.143	+74.655	+816.777	-5.958.066	+3.333.645	-103.501	-2.727.922

OPOMBA: znižanje stroškov (+)
znižanje stroškov (-)

Jeklarna 2 (foto: I. Kučina)

Občinska priznanja »1. avgust« za leto 1986

(Nadaljevanje s 1. strani)

proizvodnjo in izboljšali pogoje dela. Ves čas je delal v družbenopolitičnih organizacijah in še posebno v delavskem samoupravljanju. Leta 1953 je bil izvoljen v prvi delavski svet Železarn, leta 1960 pa za predsednika centralnega delavskega sveta.

Deloval je tudi v organih Skupščine občine Jesenice, leta 1962 je bil izvoljen za republiškega poslanca v gospodarskem zboru. Od leta 1972 pa do svoje upokojitve leta 1975 je bil profesionalni predsednik občinskega sveta zveze sindikatov Jesenice. Deloval je tudi na športnem področju, aktiven pa je ostal tudi po upokojitvi, navaja utemeljitev, na osnovi katere je dobil najvišje občinsko priznanje.

ALBIN KOBENTAR za večletno in uspešno delo na družbenopolitičnem in samoupravnem področju. Rojen je bil pred šestdesetimi leti na Jesenicah, kjer tudi živi in deluje. Leta 1944 se je vključil v delo Osvobodilne fronte in še istega leta postal bореc NOV. Po bojih na Notranjskem in Primorskem je bil ujet in deportiran v koncentracijsko taborišče Dachau. Po osvoboditvi je opravljal različne strokovne in politične

naloge v nekdanjih okrajnih in mestnih organih oziroma kasneje občinskih. Bil je sekretar mestnega komiteja SKOJ, mestnega odbora Osvobodilne fronte in organizacijski sekretar občinskega komiteja ZKS. Bil je med organizatorji mladinskih festivalov, mladinske delovne brigade in se tudi sam udeleževal lokalnih in zveznih delovnih akcij. Po več kot triletnem delu v neposredni proizvodnji v Železarni se je vključil v študij in po končanem študiju več kot šestnajst let opravljal dela in naloge občinskega sodnika za prekrške in vodja organa za kaznovanje prekrškov. Zadnja leta pred upokojitvijo pa je bil družbeni pravobranilec samoupravljanja.

Več let je zelo uspešno deloval v organih Skupnosti otroškega varstva Jesenice in to v času največje razširitve prostorskih zmogljivosti vzgojnovarstvenih organizacij. Sodeloval je tudi kot predavatelj na številnih področjih strokovnega in družbenopolitičnega usposabljanja. Bil je delegat na mladinskih, sindikalnih in partijskih kongresih, deloval pa je tudi v različnih republiških in zveznih organih. Tudi po upokojitvi je ostal aktiven in njegovo delo je še zlasti opazno v krajevni skupnosti Sava.

Čestitkam letošnjim prejemnikom občinskega priznanja »1. avgust« se pridružuje tudi uredništvo Železarn.

Na osnovi sklepa Odbora za delovna razmerja pri DS TOZD VALJARNA DEBELE PLOČEVINE

objavljamo

prosta dela in naloge:
Žerjavovodja št. 5, šifra 1383, D - 3, 9 ktg., 1 oseba.

POGOJI: dokončan žerjavovodski tečaj.

Prijave na posebnih prijavnica, ki jih dobite na sprejemnem oddelku ali pri tajnicah, pošljite v osmih dneh na naslov: Železarna Jesenice, Kadrovskega sektorja, Jesenice, C. železarjev 8.

OBVESTILA KOLEKTIVU — OBVESTILA KOLEK

RAZPORED DEŽURNIH ŽELEZARNE OD 11. DO 17. AVGUSTA

11. avgusta, Franc BRELIH, Jesenice, Kurirska 3, ☎ 81-612.13
12. avgusta, Vito GRICAR, Jesenice, Titova 2, ☎ 81-279
13. avgusta, Vladimir OBLAK, Jesenice, Titova 1/a, ☎ 81-727.
14. avgusta, Stanko ČOP, Žirovnica 90/a, ☎ 80-036.
15. avgusta, Jože KOBENTAR, Jesenice, Hrušica 19.
16. avgusta, Marin GABROVŠEK, Bled, Ribenska 8/c, ☎ 78-157.
17. avgusta, Zdravko ČRV, Jesenice, C. 1. maja 32, ☎ 26-60.

Dežurstvo traja vsak dan od 14. ure do 6. ure naslednjega dne in sicer tako, da je dežurni v tem času doma. Ob sobotah, nedeljah, praznikih traja dežurstvo od 6. ure do 6. ure naslednjega dne.

V času dežurstva je dežurni dolžan opraviti en obhod po Železarni, svoje opombe vpisati v dežurno knjigo in o tem ob predaji dežurstva poročati podpredsedniku poslovnega odbora.

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

Datum:	Dnevni:	Nočni:
Ponedeljek — 11. 8.	Avgust Novšak	Franc Arnež
Torek — 12. 8.	Milan Ravnik	Alojz Slivnik
Sreda — 13. 8.	Janko Cerkovnik	Dušan Bak
Četrtek — 14. 8.	Brane Cepič	Anton Kavčič
Petek — 15. 8.	Berti Krapež	Marko Sušnik
Sobota — 16. 8.	Jože Cej	Anton Burja
Nedelja — 17. 8.	Franc Novak	Igor Logar

SLUŽBA OBROTNE AMBULANTE

Od 11. do 16. avgusta bodo delale naslednje obratne ambulante:
DOPOLDNE: II. obratna ambulanta — dr. Alenka Katnik in
III. obratna ambulanta — dr. Bernarda Benedik.
POPOLDNE: IV. obratna ambulanta — dr. Ivica Vreš.

V soboto, 16. avgusta samo dopoldne IV. obratna ambulanta — dr. Ivica Vreš.

ZOBNE AMBULANTE
DOPOLDNE: II. zobna ambulanta — dr. Alojz Smolej, za borce od 7. do 8. ure.

III. zobna ambulanta — mr. stomat dr. Bela Gazafi, za Vatrostalno od 9.30 do 10.30.

Popoldne in v soboto 16. avgusta bo zobna ambulanta zaradi letnega dopusta terapevta zaprta.

DEŽURNI V VATROSTALNI

9. in 10. avgusta, Rifet JAŠAREVIČ, Jesenice, Kurirska 1/a, ☎ v službi 83-916, ☎ doma 83-831.

Dežurni Vatrostalne je v soboto od 6. do 12. ure na delovnem mestu, v prostem času do ponedeljka do 6. ure zjutraj pa je dežurni dosegljiv na domu.

KADROVSKO GIBANJE V JULIJU

UPOKOJENI:

1. Ivan Beljan, 1928, Energetika — 37 let v ŽJ; 2. Emil Benet, 1933, Vzdrževanje — 36 let v ŽJ; 3. Jože Blatnik, 1925, KSI - PGRC — 36 let v ŽJ; 4. Cvetko Bučinel, 1928, Remontne delavnice — 32 let v ŽJ; 5. Husein Kičin, 1931, KSI - SVS — 25 let v ŽJ; 6. Vinko Mežnarc, 1931, FRS — 37 let v ŽJ; 7. Janko Mlakar, 1929, Plavž — 34 let v ŽJ.

INVALIDSKO UPOKOJENI:

1. Said Medič, 1934, Strojne delavnice — 30 let v ŽJ; 2. Primož Soklič, 1930, OTK — 23 let v ŽJ. Upokojenim sodelavcem želimo, da bi dolgo uživali težko zaslužen pokoj.

	SKLENILI DELOVNO RAZMERJE				PREKINILI DELOVNO RAZMERJE				dejansko stanje	planirano število zaposlenih
	iz JLA	skupaj	ostali	SKUPAJ	v JLA	disciplinsko	po sklj. odb. za JR	upokojeni		
PLAVŽ			1	1				1	191	205
JEKLARNA					2				671	702
LIVARNA									81	82
VALJARNA BL. ŠT.		2	2						334	360
VALJARNA ŽICE									153	165
VALJ. DEB. PLOČ.									200	205
HL. VALJARNA BELA	2	1	3		1	1		2	272	279
HL. VALJARNA JES.					1			1	199	204
ŽIČARNA	1	1	2						220	240
PROFILARNA									57	63
V RATNI PODBOJI									51	50
JEKLOVLEK	1	2	3						140	144
ELEKTRODE		2	2			1		1	254	251
ŽEBLIARNA									80	82
STROJ. DELAVNICE	1	3	4		1	1		2	290	330
REMONT. DELAVNICE	2	2	4		1	2	1	4	497	507
VZDRŽEVANJE	2	2	4				1	1	558	563
ENERGETIKA	1	1	2			1	1	2	236	247
TRANSPORT	2		2		1	1		2	363	374
DS KO-FI						1	1	2	296	281
DS K S I					1	1	2	4	341	346
PRIPIJAVNIKI S.V. VS. ŠOLA	2	2							23	
DS E T N		1	1			1	1	2	489	485
DRUŽBENA PREHRANA									194	190
SKUPAJ	12	2	18	32		8	9	26	6189	6355

Odbori za gospodarstvo

TOZD Žebljarna

Odbor za gospodarstvo v TOZD Žebljarna je na 16. seji, 16. julija, potrdil plan za avgust. Izdelati nameravajo 580 ton žebeljev, od tega 560 ton za izvoz.

V juniju bi morali po planu izdelati 700 ton žebeljev, izdelali pa so jih le 548,6 tone (78,37 %). Tudi kumulativni podatki za prvo polletje so slabi. Zaostali so za 569,1 tone za planom. Kot vzrok navajajo pomanjkanje naročil (iz ZDA so prišla naročila šele marca) in pomanjkanje delavcev. Zaradi pomanjkanja delavcev je že ogroženo tudi izpolnjevanje naročil za izvoz.

V juniju so izdelali 38,23 ton navojnih žebeljev (v celotnem prvem polletju 189,44 ton). Soočajo pa se s problemom nabave orodja za to proizvodnjo, tako da ne morejo sprejeti vsakega naročila. Storitnost se znižuje tudi zaradi ročnega pakiranja. Junjsko delo je bilo slabše od dela v prejšnjih mesecih, saj je bila storitnost celotne TOZD samo 45,15 kilogramov na uro na moža. Večji je bil tudi izmet, zaradi neustrezne kvalitete navojnikov. Da bi sanirali kritično stanje so v juniju podpisali več pogodb o proizvodnji žebeljev s privatnimi kooperanti.

Odbor je ugotovil, da je ugodneje sodelovati s kooperanti iz jeseniške okolice in Ormoža (bistveno nižji

stroški, boljša kvaliteta) kot s kooperanti iz Žeče (Karlovac). Kvaliteta iz Karlovca, tako je pokazala kontrola, ne ustreza.

Ugodno je rešil tudi prošnje šestih organizacij, ki so prošle za žebelje. KO ZB NOV Javornik-Koroška Bela in Osnovni organizaciji sindikata TIK Kobarid je podaril po 25 kilogramov kvalitetnih žebeljev, TVD Partizan Blejska Dobrava in Gasilskemu društvu Zasip po 20 kilogramov nesortiranih žebeljev, sindikalnim delavcem iz Reke 15 kilogramov kvalitetnih žebeljev dimenzije 31 x 70, Občinski zvezi smučarskih organizacij Jesenice pa 25 kilogramov žebeljev različnih dimenzij (5 kg dolžine 70 mm, 15 kg dolžine 100 mm in 5 kg dolžine 120 mm).

Odbor je pregledal tudi sklepe prejšnjih sej in ugotovil, da se sklepi in zahteve prepočasno izvajajo.

TOZD Jeklarna

Odbor za gospodarstvo v TOZD Jeklarna je na osmi seji 9. julija obravnaval operativni plan za junij in julij za SM oddelek in kontiliv. Sklenil je, da se operativni plan za SM oddelek za junij poviša iz 22.800 ton na 24.000 ton, za to razliko pa zmanjša operativni plan za avgust. Zmanjšal je tudi operativni plan za julij iz 22.800 ton na 21.200 ton. Prav tako je zmanjšal tudi plan kontiliva za meseca julij in avgust na 3700 ton oziroma na 3800 ton.

Obravnaval je tudi poročilo o spremembi konstante proizvodnje za izračun norme na peči 18 v elektrojeklarni, ki ga je pripravil SEO. Sklenil je, naj nova (nižja) konstanta velja poskusno tri mesece, nakar bo na osnovi ponovne analize predlagana morebitna sprememba.

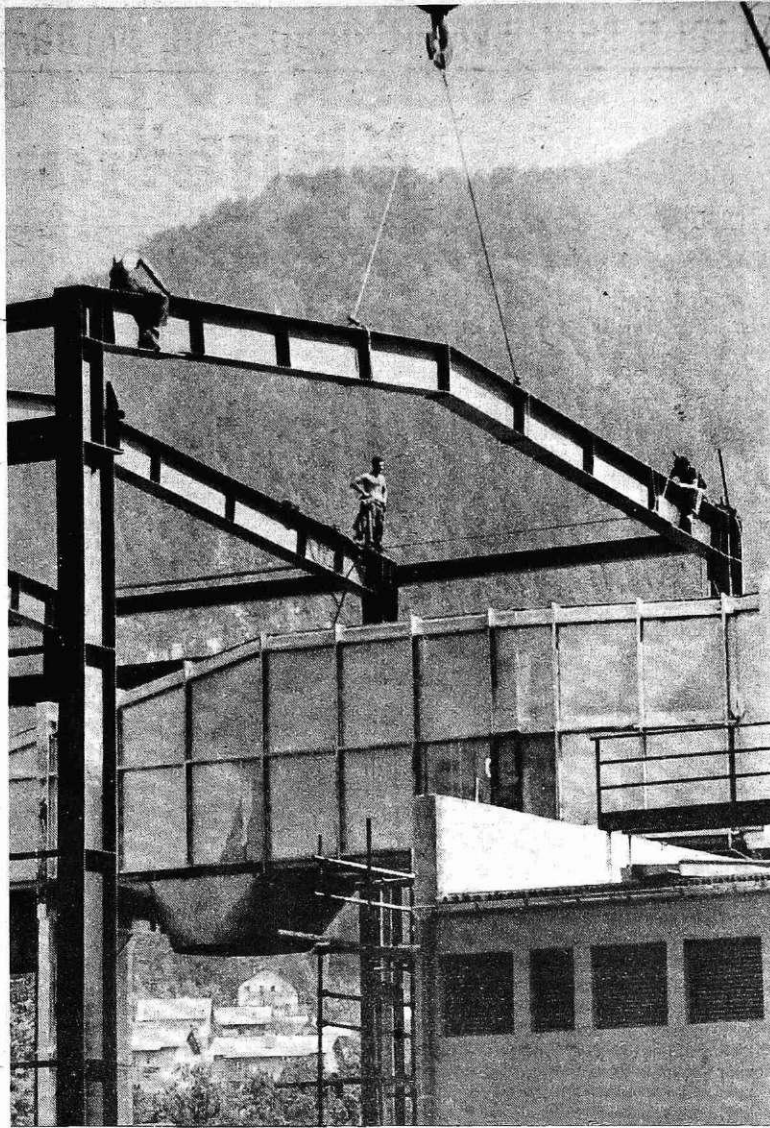
V zvezi z dopisom SEO-oddelek za nagajevanje glede rezanja rene na osnovi pogodbe, pa je sprejel sklep, da znaša cena 0,65 din za kilogram rene za par rezalcev. Tako cena

ustreza plačilu za nadurno opravljanje takega dela v pogojih turnusa 4 + 1, ob predvideni učinkovitosti. Plačilo se povečuje sorazmerno z dviganjem osebnih dohodkov v Železarni.

Oddelek tehnične kontrole je na TOZD Jeklarna naslovil prošnjo za finančna sredstva za razširitev spomina računalnika pri rentgensko-fluorescenčnem spektrometru v laboratoriju za spremljanje proizvodnje v jeklarni. Odbor je prošnjo obravnaval in predlagal delavskemu svetu TOZD Jeklarna, da odobri 1,8 milijona din. Vsota pomeni dinarsko protivrednost za 6950 Sfr (ob upoštevanju trenutno veljavnega tečajnega dinarja ter ob oceni carinskih in drugih potrebnih dajatev).

Odbor je ugodno rešil tudi več prošenj. Krajevni skupnosti Javornik-Koroška Bela je podaril šest odpadnih sodov, Športnemu društvu Jesenice kamion odpadnega dolomitskega peska, Planinskemu društvu Jesenice pet kubikov talilniških odpadkov (le-ti prevoz organizirajo sami) in krajevni skupnosti Žirovnica, ki mora prav tako sama organizirati prevoz, štiri kubike talilniških odpadkov.

CPSI-BL

Montaža konstrukcije za Jeklarno 2 (foto: I. Kučina)

Železarski globus

ITALIJA

Italijanska železarska družba Fin-sider bo uvažala premog za koksiranje iz Združenih držav Amerike. Z ameriško rudarsko družbo Westmoreland Coal Co. so podpisali desetletni sporazum o dobavi 12,2 mio ton premoga za koksiranje. Vrednost pogodbe po današnjih cenah je približno 590 mio dolarjev. Premog bodo dobili iz premogovnikov v Zahodni Virginiji.

PREGLED SESTANKOV SDS

Iz TOZD ENERGETIKA smo prejeli zapisnike SDS vodstva TOZD, energetiki 1, 2, 3 in 4, parne naprave 1, 2 in 3, delavnica toplotne energije, delavnica elektroenergije, delavnica PIV energije ter PIV energija 1, 2, 3 in 4. SDS energetiki 1, 2, 3 in 4 v zvezi z novo organiziranostjo Železarne še naprej vztrajajo pri stališčih svojega majskega sestanka. SDS parne naprave 3 se z novo organiziranostjo strinja pogojno (»samo da bi bilo bolje«). SDS delavnica toplotne energije pa pravi takole: »SDS ne more sprejeti splošne obrazložitve dejstev, ki jih je prebrala v glasilu Železar, za združitev TOZD-ov storitev (Strojne delavnice, Vzdrževanje, Remontne delavnice, Transport in Energetika) v skupni TOZD. Še vedno smo za stališče, ki smo ga zavzeli na prejšnjem sestanku pri obravnavi informacije o pripravi predloga na organizacijske spremembe (7. 5. 1986).« Tudi SDS delavnica elektroenergije podpira še v nadaljevalni skupini seznanjena s programom aktivnosti v juniju 1986 in nima pripomb. Na sestanku SDS PIV energija 1 pa je bilo vseh 11 sodelavcev proti novi organiziranosti temeljni organizaciji v Železarni Jesenice, kajti menja so, da TOZD Energetika še naprej ostane samostojen TOZD. V zapisniku SDS PIV energija pa je zabeleženo, da je večina za to, da ostane svoj TOZD, ker ne sodijo k vzdrževalcem. Pod razno pa so se delavci iz kisikarne spraševali, kaj dela kadroviki, da ne prekrbi novih delavcev, saj sedaj delajo strojniki in vodje procesa brez prostih dni. V zvezi s tem nekaj delavcev meni, da bi tudi njihov oddelek PIV energije začel delati tako kot elektroenergija in toplotna energija (turnus menjave nazaj). Tudi SDS PIV energija 3 iz že navedenih razlogov meni, da bi morala TOZD Energetika ostati samostojna TOZD. Na sestanku SDS PIV energija 4 so bila mnenja v zvezi z novo organiziranostjo deljena: šest delavcev je bilo za, pet pa proti novi organiziranosti.

Iz TOZD TRANSPORT smo prejeli zapisnike SDS Promet+vlak 1, 2, 3 in 4, garaže, tehtalci, elektromotorna delavnica, vozovna delavnica, lokomotivna delavnica, delavnica motornih vozil in vzdrževanje proge. SDS promet+vlak 2 ugotavlja, da še vedno ni rešeno vprašanje »premijskega vagonskega dodatka«, s sestanki, ki je bil 6. maja. Člane SDS promet+vlak 3 pa skrbi, da ne bi bili z novo organiziranostjo pri osebnih dohodkih še bolj zapostavljeni kot so sedaj (za primerjavo navajajo martinarno). SDS elektromotorna delavnica je odgovor na vprašanje z dne 10. aprila, v zvezi s premijami dobila, SDS vozovna delavnica pa se pritožuje, da ni dobila nobenega odgovora glede nizkih premij. Ponovno vprašuje, zakaj ni v kantineh proste prodaje. Tudi SDS lokomotivna delavnica se pritožuje, da ni dobila odgovora glede premij, omenja pa, da je bil odgovor v zvezi s kantinami obširno obrazložen v Železarni: SDS vzdrževanje proge pod razno vprašuje o nabavi drezine. Od vodje VTS v zvezi s tem niso dobili točnega odgovora.

Iz TOZD DRUŽBENA PREHRANA smo prejeli zapisnike SDS vodstva TOZD, restavracija železarne, samopostrežna re-

stavracija, kantine in samski domovi. SDS vodstvo TOZD novo organiziranost Železarne podpira, s pripombami, za katere meni, da bi jih morali upoštevati. O tem, kaj je bolje: ali ostaja še naprej samostojna TOZD ali pa organizirana v okviru DSSS, se bodo odločili na osnovi analize FRS. V vsakem primeru pa računajo na združenje z oddelkom za družbeni standard. V kolikor bi še naprej delovala kot samostojna TOZD, pa bi bilo treba v samoupravnih aktih opredeliti način financiranja TOZD Družbena prehrana kot TOZD skupnega pomena. Podobno razmišljajo tudi SDS restavracija železarne, samopostrežna restavracija, kantine in samski domovi. Na sestanku SDS kantine so delavke, ki delajo v kantini Jeklarni 1, predlagale, naj bi bila kantina odprta samo od 11.30 do 2. ure zjutraj, kajti »po tej uri se samo poseđa in kadi«.

Iz DELOVNE SKUPNOSTI ZA KOMERCIALNE IN FINANČNE ZADEVE smo prejeli zapisnike SDS domača prodaja in marketing, nabava-zunanja trgovina, skladišče Bela, centralno skladišče, špedicija, računovodstvo osnovnih sredstev in računovodstvo osebnega dohodka. SDS domača prodaja in marketing naslavlja odboru za delovna razmerja naslednje delegatsko vprašanje v zvezi z razpisom, ki je bil objavljen v Železarni 19. junija: »Zakaj v razpisnih pogojih ni kot alternativa zahtevana višješolska izobrazba?« SDS nabava-zunanja trgovina v zvezi z novo organiziranostjo vprašuje, zakaj v TOZD Komerčiala ni predvidena »naša finančna služba«. Zanima jih tudi, kako se bodo obračunavale zaloge: ali v breme izključno TOZD Komerčiale, ali tiste TOZD, ki je material naročila za svoje potrebe oziroma proizvodnjo. SDS centralno skladišče pripominja, da je glede nove organiziranosti premalo točnih podatkov, hkrati pa opozarja na kratek rok od referenduma. SDS računovodstvo osnovnih sredstev spodbija trditve, da bi bila neurejenost dohodkovnih odnosov posledica organiziranosti. SDS računovodstvo osebnih dohodkov pa se vprašuje, kdo jamči za ekonomski efekt, ki bo dosežen z novo organiziranostjo delovne organizacije. Pod razno opozarja na problem uradnih ur, rezerve na oddelku in odnosov oddelka z blagajno. V zvezi z uradnimi urami prosijo, da bi zaposleni upoštevali red, ki velja za oddelke (uradne ure so v ponedeljkih, sredo in petkih od 8.30 do 11.30, z izjemo od 1. do 7. v mesecu, ko uradnih ur ni), kajti, kot pravijo, v nasprotnem primeru uradne ure sploh niso potrebne. Njihove uradne ure bi bilo treba uskladiti tudi z uradnimi urami na kadrovske sektorju, v splošno korist vseh zaposlenih. Ker so relativno mlad oddelki, imajo težave s poročniško odsotnostjo, nego in bolezensko odsotnostjo. Zato prosijo, da se jim odobri namestitve rezervne referentke. Opozarjajo tudi, da je glede kuvertiranja potrebno razčistiti odnose z blagajno. Pravijo, da kuvertiranje denarja (pa tudi obvezno posojanje referentk v kritičnih situacijah) ni bilo nikdar njihova delovna obveza, poleg tega pa je situacija na njihovem oddelku že tako kritična (manjka jim rezervna referentka), da delo na oddelku trpi. Moti jih tudi, da zahteve blagajne niso planirane.

Iz DELOVNE SKUPNOSTI ZA KADROVSKE IN SPLOŠNE ZADEVE TER INFORMIRANJE smo prejeli zapisnike SDS oddelek za zdravstveno in socialno varstvo, čistilke-oddelek splošne administracije, sekretariat, CPSI, splošna varnostna služba 1 in 3 ter gasilci. SDS sekretariat v zvezi z novo organiziranostjo predlaga, naj se »še enkrat prouči, ali je res potrebno, da bi komercialna postala TOZD«, zanima pa jo tudi, kako bodo urejeni odnosi med TOZD Vzdrževanje (?) in ostalimi TOZD-i. Pripombe na osnutke novih samoupravnih aktov v Pregledu sicer nismo omenjali, tokrat pa izjemoma opozarjamo na pripombo CPSI, ki se nanaša na poglavje o samoupravljanju v statutu TOZD, kajti v tem poglavju so izpuščene vse

določbe, ki govorijo o pravicah delavcev v TOZD in o reševanju zahtev ali vprašanj delavcev oziroma SDS. Pod razno pa je SDS imela pripombo v zvezi z načrtom interne banke SOZD SŽ, da naj bi SOZD prevzel pokroviteljstvo nad investicijo v razširitev planinskega doma pri triglavskih jezerih. »Vprašanje je namreč, kaj bo z Domom na Mežakli? (Ustrezna komisija naj poda poročilo o dosedanjih delih na tem domu). Glede na pomanjkanje sredstev bi bilo bolj smotno dokončati investicijo na Mežakli, kot pa prevzemati nove obveznosti (v domu na Mežakli bi lahko organizirali družbenopolitično in samoupravljalno usposabljanje)«, meni SDS. Odgovore na vprašanja s prejšnjega sestanka bo SDS prejela na naslednjem zboru. SDS SVS 1 meni, da tozdiranje samo kot tako ne bo prineslo napredka, če se ne bo izboljšal odnos do dela, pravilno vrednotenje in nagajevanje dela ter tehnološka disciplina.

Iz DELOVNE SKUPNOSTI ZA EKONOMIKO, TKR IN NOVOGRADNJE smo prejeli zapisnike SDS oddelek za ekonomske analize in planiranje, organizacija dela in OZIL, oddelek za študij dela in časa, raziskovalni oddelek, glavni laboratorij, tehnološki laboratorij, kontrola kvalitete, mehanična delavnica, mehanska preskuševalnica, laboratorij za vhodno kontrolo surovin, spektrokemični oddelek, kemijski laboratorij HVB, OID, operativna novoogradnja in oddelek za operativno planiranje proizvodnje. SDS oddelek za študij dela in časa dne 25. junija še ni prejela nobenega odgovora v zvezi s pripombami na novo organiziranost Železarne. SDS tehnološki laboratorij ugotavlja, da obstaja rahel dvom, da bo predlagani predlog sprejet na referendumu, kajti zadnji dogodki ob sprejemanju samoupravnega sporazuma o skupnih osnovah in merilih za osebne dohodke niso pustili dobrih vtisov. SDS mehanska preskuševalnica pa ocenjuje, da prihranki, ki so prikazani v zvezi z novo organiziranostjo, nimajo prave osnove. Moti jih tudi to, da ni nobenega pojasnila, kakšna bo mikroorganizacija. To je po njihovem mnenju vprašanje, ki je bistvenega pomena za doseganje boljših poslovnih rezultatov. Pod razno predlagajo, naj se za pisanje atestov ob sobotah ali ob nedeljah uvede ustrezna stimulacija za administratorja in za podpisnika atestov (izvoz). Uvedlo (in ustrezno stimuliralo) naj bi se tudi dežurstvo. Opozorili so tudi na slabo vzdrževanje vodovodnih napeljav in odtokov ter na staro zahtevo, da naj jim oddelek za študij dela in časa posreduje analizo njihovega dela, ki so jo že pred časom opravili. SDS laboratorij za vhodno kontrolo surovin dvomi v efekte, ki se omenjajo ob novi organiziranosti Železarne. SDS spektrokemični oddelek pa meni, da so v zvezi z novo organiziranostjo kakršnekoli pripombe odveč in da lahko samo želimo, da bo nova organiziranost prinesla to, kar je v gradivu napisano. Tudi SDS kemijski laboratorij HVB ocenjuje, da je prikaz nove spremembe v organiziranju TOZD obetavnejši kot sedanja struktura. SDS OID opozarja, da urejanje prostorov OID poteka prepočasno in da ga je potrebno pospešiti. V zvezi z novo organiziranostjo pa vprašuje: »Od kje povečana sredstva za višji osebni dohodek po novi organiziranosti, če jih sedaj ni?« Na sestanku SDS oddelek za operativno planiranje je bilo sklenjeno, da morajo vodje priprav dela po TOZD pripraviti do 15. julija polletna poročila o izpolnjevanju naročil za namensko proizvodnjo, do septembra pa predloge o zmanjšanju zalog ter o operativni količini zalog.

S tem končujemo problematiko, ki so jo izpostavile SDS v razpravah ob junijemskem programu samoupravnih aktivnosti. Dolžni ostajamo še analizo razprave v zvezi z »Informacija o medsebojnih odnosih in odnosu do družbene lastnine« (v zvezi s kantinami).

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje — Božidar Lakota

V brigadi

Pionirji — brigadirji Pionirske delovne brigade »Dr. France Prešeren« iz Škofje Loke, Jesenice, Kranja in Trbiča smo sodelovali v drugi izmeni ZMDA Slovenske gorice 86 od 6. do 26. julija. Brigada je štela 36 brigadirjev, vendar sta nas že v drugem tednu zapustila Mojca in Mitja, ki sta odšla domov zaradi bolezni.

Naše prebivališče je bilo v Dornavi, 7 km oddaljeni od Ptujja. V stari šoli je bilo dovolj prostora, vendar se kljub temu nismo takoj ustalili. Ta dan smo s slovesnim dviganjem zastave otvorili II. izmeno akcije.

Takoj naslednji dan smo odšli na delovišče. Tam smo zasipavali vodovodne cevi. Med delom smo žejni nestrpno pričakovali Roka, ki nam je to željo ta dan gasil.

Tako kot prvi večer, smo imeli tudi vse naslednje večere, kulturni program. Zadolžitev za ta kulturni večer je imela vsak dan druga brigada.

Na terasi smo naslednji dan govorili le o tovarni »Mavrica«, ki smo jo ustanovili sami, a je kmalu razpadla. Šef Mirja je namreč odšel domov. Škoda. Od takrat smo govorili le o vsakdanjih stvareh, zato je bilo tudi smeja manj.

12. julija smo dobili obisk brigadirjev iz Trebče. V naslednjih dneh so nas obiskali tudi tovarši s Kozjanskega in Goriškega, mi pa smo se 22. julija odpeljali na obisk v Trebče in Kumrovec. Ogladali smo si tudi rojstno hišo tovariša Tita. Tekom dni smo se odpeljali še v Lenart, Ptuj in na Ptujsko goro.

Hrana je bila dobra in raznolika. 24. julija je po nas prišel avtobus in nas odpeljal na delovišče v Cirkulanah. Tam smo preživeli še svoj zadnji delovni dan. Vsi smo vneto delali, da bi presegli normo. Da pa bi bilo delo lažje in pestrejšje, smo peli in vzklicali naše brigadirske pozdrave.

Naslednji dan smo bili dežurna brigada. Uredili smo še staro šolo in naselje.

Zadnji dan so se delile pohvale in udarniške značke. Pripeljal je avtobus, z njim pa je prišlo slovo in solze. Domov smo se vrnili polni lepih doživetij in prijetne utrujenosti, z eno samo željo, da se drugo leto spet dobimo.

Irena Marčič
Murova 28 a, Jesenice

Mi najmlajši v Biogradu

Težko smo dočakali dan, ko smo se odpravili na morje. Kot že nekaj let smo tudiletos preživeli dopust v Biogradu na moru, kjer ima Železarna Jesenice svoj počitniški dom. Zmogljivost doma je 240 oseb v eni izmeni. Za vse pa skrbi 30 ljudi, ki zaslužijo pohvalo. Letos je bilo narejeno veliko novega: namestili so tuš na prostem, na novo opremili sobice, asfaltirali del poti, obnovili igrišče za najmlajše.

In kako je bilo letos? Vreme je bilo vse dni pretežno oblačno, toda kopali smo se kljub vsemu. Lepih dni je bilo zelo malo. Pa nas to ni prav nič motilo. Otroci smo se hitro spoznali med seboj, ker je bilo prostora za igro dovolj.

Naša kuharica NEDA je skrbela, da nismo bili nikoli lačni. Joj, naša linija! Včasih je bilo potrebno kar malo paziti. Mogoče se najde kdo, ki bo rekel, da hrana ni bila dobra, vendar to ni res. Ustregla nam je, kolikor je bilo le v njeni moči.

Nasmejana IVANKA je vedno naša lepo besedo za vsakega. Radi smo poklepali z njo.

FRANCKA v našem bifeju je neumorno stregla s pijačo. Vedno je imela vse, tako da je bilo prav čudno, če si slišal: »Tega pa nimam.«

Naša OLGA je marljivo delala v pisarni, pisala jedilnike, včasih pa si je vzela čas in poklepala z nami. Vedno je bila dobre volje in pripravljena pomagati.

Upravnik TONE si je precej simpatij pridobil že z pozdravnim govorom ob prihodu. Seznanil nas je s hišnim redom in na koga se je potrebno obrniti s kakšno prošnjo. Vedno je povedal kaj zanimivega.

BOŽO je stalno nekaj popravljaj. Zdaj je pregorela žarnica, gremo po Božota, včasih je nehala teči voda, spet po Božota. Kar malo preveč dela je imel.

Ekonom TONE je vsako jutro s kombijem pripeljal vse, kar nam je Neda skuhala. Koliko vsega je bilo treba.

Vsako jutro pa se je v naši hišici oglasila tudi MARIJA. Skrbno in vestno je vse pospravila. Le kako je zmogla pospraviti toliko postelj, pomiti toliko oken. Vendar dan brez nje bi bil pust. Tudi ona je bila vedno dobre volje.

Kaj pa mi, ostali udeleženci? Otroci smo se igrali skupaj. Aleš je stalno iskal Andija, bil pa je tudi ponosen na svojo novo kapitansko kappo. Vesna je bila bolna, pa saj je lahko bila, malo bolj in več naj bi jedla. Mala Marija - Nani je bolna že prišla pa se je do konca pozdravila. Vendar

se ji včasih ni prav nič poznalo da je bolna. Tomaž in Miha sta stalno skakala in z ostalimi fanti počenjala vragolije. Najbolj zanimivo je bilo, ko smo dobili prazne stekleničke od olja za sončenje. Potem je bil šele vik in krik po naselju. Vsi po vrsti smo bili mokri. Najbolj so bili tega »veseli« starši, sploh pa letanja po vodo v hišico.

Naši najmlajši so bili veliko časa na igrišču. Tudi tega so na novo uredili. Zato so lahko starši brezskrbno gledali, kako se igrajo njihovi malčki.

Nekaj pa me moti. Toliko denarja vsako leto vlagajo v naš počitniški dom, pa nekateri mislijo, da ni potrebno prav nič paziti.

Razgibane počitnice

Počitnice so čas letovanj, zaslužnega dopusta in še bolj zaslužnega odmora za šolarje. Ta čas se da izkoristiti na najrazličnejše načine. S starši sem del počitnic preživel v letovišču Železarne Jesenice v Biogradu na moru.

V izmeni od 10. do 20. julija je bil letos rekreator Brane Oslaj. Že pred nekaj leti me je prav on naučil plavati, zato sem ga bila še toliko bolj vesela. Kot mlad sportnik se je zelo dobro znašel pri organiziranju vseh tekmovalj, ki jih je priredil za nas dopustnike.

PLAVANJE je koristna stvar, zato je dobro, če se tega otrok nauči že v zgodnjih letih. Tokrat se je v plavalni tečaj vključilo le devet neplavalcev. Trije se bodo morali še malo učiti, da bodo lahko postali plavalci.

Igrišča za odbojko se dajo imenitno spremeniti v teniško igrišče. To so izkoristili ljubitelji TENISA in se med seboj pomerili. Najboljši je bil Viktor Rakovec, drugi Lado Sotlar, tretje mesto pa je zasedel Jože Šli-bar.

Največ igralcev je bilo na tekmovalstvu v ODBOJKI. Med seboj se je pomerilo več ekip, zmagala pa je ekipa, ki jo je vodil Lado Sotlar.

Tisti, ki pa raje sedijo in mislijo, namesto da bi tekali po igriščih, so se pomerili v SAHU. Ker nas je bilo mlajših ljubiteljev tega športa premalo, smo igrali kar z odraslimi. Konkurenca je bila huda, igrali smo na izpadanje. Toda važno je sodelovati. Zmagal je Marjan Lužnik, drugi je bil Matija Pretnar, tretji pa Rasim Hadić. Med mlajšimi je zmagal Sašo Šuligoj, njegov brat Boštjan je bil drugi, Janina Keserović pa tretja.

Ker imajo v letovišču tudi mizi za NAMIZNI TENIS, niso mirovali ti-

trebno prav nič paziti. »Saj tako ni naš«, si velikokrat slišal iz njihovih ust. Kako, da ni naše? Vse je naše. Kdo pa vraga denar? Vsi delavci, zaposleni v Železarni Jesenice. Ali ni škoda, da se namerno zamaže stena v hišici, ali da se majhnemu otroku ne da platna na jogi. Dom stoji že precej let, denarja je vedno manj, zato je bolje, da bi vsi malo bolj pazili na inventar in vse kar imamo v Biogradu, da bomo še dolgo lahko tako prijetno letovali.

Za 10 prijetno preživetih dni se zahvaljujem osebjem Biograda na moru. Drugo leto pa nasvidenje.

Alenka

PRIPRAVLJENOST JE VEDNO BOLJŠA KAKOR GOLO PRIČAKOVANJE

TITO

Potresna dejavnost v naših krajih je bila že od nekdaj opazna. Tako je območje Dubrovnika v letih 1461 do 1667 prizadelo enajst rušilnih potresov, Kotor štirikrat ter Ljubljano in Zagreb enkrat. Časovni pregled posameznih rušilnih potresov na našem ozemlju:

- leta 306 je prizadel današnji Opuzen
- leta 361 je porušil Zadar, del otoka Pag se je potopil v morje
- leta 387 je porušil Dubrovnik
- leta 518 je porušil naselje Skupi, to je današnje Skopje. Kronist tistega časa je zapisal, da se je porušilo tedaj štiriindvajset utrd. Pojavile so se razpoke dolge petdeset km in široke več metrov.
- istega leta 518 se je porušilo naselje Diokleja (današnji Tito-grad)
- leta 896 je rušilni potres prizadel Berovo in okolico
- v letu 1000 so bile porušene Brežice in Krško
- leta 1173 je rušilni potres prizadel območje Zadra
- leta 1201 so bile porušene Rimske Toplice
- leta 1323 je potres uničil območje Crikvenice
- leta 1324 je močan potres omajal Maribor
- leta 1386 je bilo porušeno Sarajevo in Jajce
- leta 1456 je bil porušen Prizren
- leta 1463 je bil razdejan Kotor (to isto se je ponovilo še v letih 1559, 1563, 1608 in 1687)
- leta 1550 je uničujoč potres prizadel Skopje
- leta 1667 je potres ponovno porušil Dubrovnik
- leta 1751 je rušilni potres prizadel območje Reke
- leta 1880 je bil uničen Zagreb
- leta 1897 je rušilni potres prizadel Svilajnac
- leta 1897 je potres prizadel Ljubljano
- leta 1904 je rušilni potres prizadel območje Skopja
- leta 1906 je bil hud potres v Zagrebu
- leta 1910 je bil rušilni potres na območju Siska
- leta 1911 je potres razdejal okolico Ohrida
- leta 1921 je rušilni potres prizadel območje Kosova (Priština, Uroševac)
- leta 1922 sta bila v rušilnem potresu prizadeta Lazarevac in Arandjelevec
- leta 1923 je rušilni potres prizadel območje Makarske
- leta 1927 je rušilni potres prizadel Šumadijo, žarišče potresa pa je bilo pod goro Rudnik
- leta 1931 je prizadel rušilni potres Valandovo, Demir-Kapijo in Bogdane
- leta 1962 je rušilni potres znova prizadel Makarsko
- 1963 je katastrofalni potres presenetil prebivalce Skopja v spanju (5.17 h). Ta potres je znan v svetu kot primer potresa s katastrofalnimi posledicami. Žrtev potresa je bilo 1070 ljudi, poškodovanih pa je bilo več kot 4000 prebivalcev. Gmotna škoda je bila neprecenljiva.
- leta 1968 je močan potres omajal Ulcinj

Na zaključku MDA Jesenice 86 (foto: I. Kučina)

SLAVKO TARMAN

NARAVOSLOVCI IN KIRURGI SKOZI STOLETJA

21

Bilo je res nenavadno. Raziskovalci so dosegli, da sifilis pravzaprav ni kazen za greh, saj bi se bolezen raznesla po svetu kot tuberkuloza. Toda okužba je nastopila samo ob intimnem spolnem stiku. Anglež John Stokes je napisal, »da ni niti božja modrost niti hudčeva zloba tista, ki je označila to bolezen kot kazen za grešne ljudi. Bilo je čisto biološko naključje, ki na koncu koncev ne pove več kot to, da krompir uspeva na peščenih njivi.«

Schaudinn je opravil veliko dejanje pri odkrivanju spirohete v tkivu sifilističnih bolnikov. Kjerkoli bodo zdravniki zaznali bledega demona, bo ime Fritza Schaudinna ostalo nepozabno.

BORDET — NAPOVEDOVALEC USODE

Jules Bordet (1870 - 1961), belgijski bakteriolog in fiziolog. Odkril je bacil oslovskega

kašlja v letu 1906. Nobelovo nagrado za medicino je prejel leta 1919.

Bil je slaven raziskovalec. V svoj Dnevnik raziskovalca je zapisal: »Ali ne pridejo odkritja večino časa nepričakovano. Pri poskusih doživljamo, da izsledki prekašajo vsa pametna pričakovanja. Toda kaj zmorejmo najbistrejše preudarjanja in najbolj logični zaključki proti teži dejstev?«

Bordet je bil imeniten praktik, hladno razumarsko nastrojen in redkobeseden. Toda njegov krvni test je dal Schaudinnovemu odkritju življenje in ga napravil za blagoslov milijonom, ki jim je tičal v telesu leta in leta skrit blede demon. Še preden je izzvenelo navdušenje nad Schaudinnovim odkritjem, je bilo naravoslovcem jasno, da borba proti tej strašni bolezni še zdaleč ni končana. Pri prvem izbruhu bolezni je bilo kaj lahko najti

svedratega demona — toda to je bilo le sprva. Potem pa je spiroheta izginila za nekaj časa in zapeljala ljudi v lažno upanje. Nekaj mesecev po izbruhu bolezni spiroheta ni bilo nikjer več. Izginile so takoj po izbruhu prvega splošnega izpuščajja. Celo Schaudinn, mojster v opazovanju, ni več uspel odkriti spirohete. Dorneval je le, da se ta demon skriva v telesu bolnikov, da se pozneje nepričakovano pojavi celo pri takih bolnikih, ki so se imeli za ozdravljene. John Stokes je napisal, »da se bolezen premika kot ledena gora — devet desetino jo je pod površino.« Spiroheta ni nevarna, kadar se v krvi množi v večjem številu. Potem se število teh tankih morilcev tako zmanjša, da jih ni več mogoče opaziti. Dve ali tri leta po prvem rojevanju pa razvijejo ti neznatni ostanki izjemno pogubno strupenost. Latentna (skrita) lastnost spirohete je naravnost klicala po zgodnjem krvnem testu, ki bi potrdil njeno prisotnost v telesu navidezno ozdravelega bolnika.

Prav to pa je uspelo Bordetu in njegov diagnostični krvni test ga je uvrstil v slavne vrste naravoslovcev. Zgodovina Bordetovih dogodivščin v boju proti sifilisu je bila sila romantična in ni brez ironičnih primesi. Kdor ni poznal Bordetove nenavadne skromnosti,

njegove ledeno hladne raziskovalne logike, je kar ne more razumeti. Že pred Schaudinnom je ujel spiroheto v svojem mikroskopu. Toda Bordet je iz same gole previdnosti zaigral odkritje svojega življenja. Bil je med raziskovalci Pasteurjevega inštituta in je prišel v Pariz leta 1895. Sam Pasteur je bil tedaj na vrhuncu slave. Njegovi nasledniki so poskušali raziskovati ter ohranjati Pasteurjevo tradicijo. Bordet je sprva pričel popolnoma teoretično. Niti sanjalo se mu ni, da bo prav on dokončal boj proti nalezljivi bolezni, ki jo povzroča blede demon. Z Bordetovim krvnim testom in epruveti je bilo mogoče dokazati povzročitelje bolezni izven telesa. Za milijone ljudi, v katerih telesih se je skrivala blede spiroheta, preden je smrtno zamahnila, je bila sreča, da Bordet ni bil dogmatik. Vse to zveni tako preprosto, pa ga je vendarle stalo pet let neprekinjenega dela. Spomnimo se tudi, da je mogoče blede svedrce zaslediti v prvem zaznavnem stadiju bolezni, potem pa zginejo in se v naslednjem stadiju pojavijo drugje. To je pravzaprav tisti nevidni stadij.

Nadaljevanje

Energija za jutri

Strokovne in polstrokovne revije namenja vse več prostora nadaljnemu razvoju energije. Avtorji kritično analizirajo projekcije bodočega razvoja energije v Jugoslaviji. Z ekonomskega in ekološkega stališča ocenjuje programiranje nuklearne energije in jo primerja z drugimi še neizkoriščenimi sistemi proizvodnje energije kot so voda, premog, biomasa itd.

V članku »Problemi dolgoročnega razvoja energije« avtor Miodrag Marković podaja pregled uporabe in razvoja energije od 1973 do 1983 leta v zahodnih deželah, razvoj nuklearne energije v ZDA in ostalih deželah, projekte do leta 2000 ter probleme razvoja energije v Jugoslaviji. Članek je sicer napisan pred situacijo v Černobilu, pred časom razplamtele razprave za ali proti nuklearni energiji. Ta je kot nova oblika energije v gospodarskem, energetskem in drugem področju življenja ena od najhujših in najzanimivejših tehnoloških dosežkov človeštva. Zato je usmeritev k čistim, plemenitim obratovalnim vidikom energije osnovni razvojni cilj. Čeprav je bila planirana poraba energije na človeka in dan po energetski krizi bistveno povečana (od 460.000 kcal na 800.000 kcal), se je v tem času talno zmanjševala na enoto proizvoda.

Industrijsko razvite dežele so leta 1961 osnovale organizacijo za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) s sedežem v Parizu. Jugoslavija sodeluje pri nekaterih konkretnih vprašanjih te organizacije. Problemi energetskega razvoja v okviru OECD osnovna Mednarodna energetska agencija (IEA) je za svoj cilj imela zmanjšanje odvisnosti od uvoza nafte, povečanje domače proizvodnje energije in učinkovito koriščenje energije naslanjajoče na premog, biomasa in NE.

Razvoj NE v svetu je bil počasnejši kot je bilo planirano. Leta 1982 je bilo v deželah IEA v pogonu 117,6 GW instalirane moči, v izgradnji pa 112,5 GW. Od tega je bilo samo v Evropi instaliranih 7,3 GW. Izgradnja se je od začetnih 5 let zavlekla na 8 do 10 let. Povsem pa so zastala naročila v ZDA po letu 1978. Zgrajenih je bistveno manj NE, kot je bilo planiranih. Vzroki so administrativne in ekološke narave. Na zahodu oziroma pri članicah IEA sloni razvoj na splošni karakteristiki velike racionalizacije porabe energije. To pa ne pomeni zmanjševanja porabe energije na škodo učinka ampak obratno, stalno rast. Manjša bo poraba le na enoto proizvoda. Glede planiranja strukture porabe, je predvideno največje zmanjšanje v absolutnem in relativnem pregledu pri surovi nafti in plinu. Takrat je bilo največje povečanje planirano s porabo premoga, NE, HE in drugih vrst energije (veter, sonce, geotermalna, biomasa idr.). Predviden je bil največji porast HE in NE, ki naj bi slonel na novih tehnologijah (Bruderi, infuzija), ta naj bi bolje prenesla konkurenco v proizvodnji električne energije, kot pa na osnovi tehnologije s premogom.

Iz tabele je razvidno, da je predvideno znižanje porabe nafte in plina, NE pa je planirana v počasnejšem tempu, dočim ostane premog in HE kot forsirana bodoča proizvodnja

doče proizvodnje električne energije. Druga karakteristika, ki jo označuje avtor je neracionalna poraba, kar povečuje porabo na enoto proizvoda. Kot tretje pa se premalo pred-

	1982-1990	1990-2000
premog	+118	+238
nuklearna	+185	+171
hidro in drugo	+56	+115
nafta	+359	+524
plin	-8	-42
	-2	-18
skupaj	+349	+464

električne energije. Predviden je znaten porast koriščenja biomase in energije vetra. (v ZDA predvidevajo kar 6,9 odstotka v skupni primarni energiji uporabo vetra, na Švedskem pa znaten del na osnovi biomase). (13) Glede na svetovno znižanje cene nafte in vse večji aktivnosti proti uporabi NE se orientacija že spreminja in je drugačna, saj članice IEA pri formiranju svoje energetske politike upoštevajo, da mora biti energetska politika predvsem fleksibilna in obravnavana iz širšega stališča. Biti mora sposobna da v dani situaciji sprejme konkretne spremembe, zato je pod stalno revizijo in v kontinuiteti sprememb razvoja energije. Metodologija obravnave energetskega razvoja in podatkov na osnovi kvalitativnih ekonomskih pokazateljev so temelji za analiziranje energetske problematike.

KRITIČNI PREGLED IN RAZVOJ ENERGETIKE JUGOSLAVIJE

Imamo štiri projekcije dolgoročnega razvoja energije Jugoslavije. Te na različni način obravnavajo količine, strukturo, dinamiko in ekonomiko.

1. Strategija dolgoročnega razvoja Jugoslavije, ki je bila izdelana v komisiji za ekonomsko strategijo, objavljena marca 1983 ter zajema razvoj do leta 2030, imenovana kot »Strategija«.

2. Dogovor o razvoju energije do leta 2000, ki sta jo izdelala Zvezni zavod za družbeno planiranje in Zvezni komite za energetiko in industrijo, izdan junija 1983, imenovan »Dogovor«.

3. Razvoj izgradnje NE do leta 2010 obdelan v okviru Jugela leta 1985, imenovan »Jugel«.

4. Dogovor o nadaljnjem razvoju energije v Jugoslaviji od leta 1985 do 2000, izdelan v Zveznem zavodu za družbeno planiranje in Zveznem komiteju za energetiko in industrijo, objavljenem julija 1985. To je zadnja projekcija kot končni predlog za samoupravno sporazumevanje R in AP (Dogovor 2).

Avtor v svoji kritični analizi daje vsem projekcijam skupno karakteristiko: zanemarjanje domačih energetskih potencialov. Vsi se bolj zavzemajo za večjo uvozno, nuklearno in drugo energijo, kot pa za bazo bo-

videva izkoriščanje kapacitet TE na premog, kar povečuje investicije. Avtor je proti dezintegraciji in separatizmu. Navaja, da je v 1. in 2. dogovoru enkrat do dvakrat večja poraba rasti porabe energije kot družbenega proizvoda. Opozarja na vrsto neopolnosti, kot npr. da je obravnavana cena urana za NE nižja kot cena premoga, zajeto v ceni kWh el. energije, ker je zajet le del potrebnega stroška, oziroma razlike v uvoženem in domačem delu cene goriva.

Avtor v celoti očita, da so predložene projekcije energetskega razvoja take, da zanemarjajo domače sodelovanje in delitev dela. Po zadnjih podatkih kažejo cene, da so NE štirikrat dražje od TE na premog in da bo tudi v bodoče NE vse dražja. Očita tudi preizkušeno predvideno bilanco premoga, saj se je v bilanci količina zaloga od predvidenih 18 mia ton zmanjšala na 14,6 mia ton. Prav tako je tudi predvideno slabo koriščenje toplote pri proizvodnji električne energije. To so tudi glavni vzroki, da je prišlo do orientacije na NE. Namesto 14,6 mia ton premoga bi lahko računali na še dodatnih 20 mia ton, torej skupno na 35 mia ton premogovnih rezerv. Samo iz Kosova bi lahko pridobili dodatnih 8,5 mia ton. Zaradi nove tehnologije bi lahko pridobili 3,5 mia ton dodatnih kapacitet pri izkopu. Prav tako bi lahko zmanjšali izgube, ocenjene na celo mia ton. Nezadostno so poznane razpoložljive domače rezerve lignita. Čeprav je ta nizko kaloričen, je zelo zanimiv zaradi nizke vsebine žvepla. Premalo so upoštevane izboljšave, ki pri proizvodnji energije nastajajo v svetu, preveliko pa je razširjanje z energijo že pri proizvodnji električne energije. Npr. pri izkoriščanju toplote v TE ostajamo na izkoristku 30 do 31 odstotkov, kar je v ZDA doseženo že leta 1956. Vračunani so tudi prekratki obratovalni časi, v TE le 4000 ur na leto. Avtor nadalje očita velike investicijske izdatke, ki so predvideni v gradnji NE. Leta 2000 naj bi šlo v pogon dodatnih 4000 MW. V predlogu Jugela je predvidenih kar 7 do 11 novih NE do leta 2010. Premajhna je skrb za ceno proizvedene energije, saj je bolj poudarjena draga prodaja električne energije. Kot rdeča nit pripomb je nezadostna skrb in vrednotenje premoga tudi v zvezi z uvozno odvisnostjo pri naba-

vi drugih, predvsem tekočih in plinastih vrst energije. Potrebna bi bila večja racionalnost pri proizvodnji električne energije in pri izrabi le-te. Koeficient elastičnosti 0,95 — 1 je zasnovan na stari tehnologiji pred 50 leti, saj je v deželah IEA koeficient elastičnosti za čas od 1990 do 2000 0,32 kar je kar 3 krat manjši za količino porabe energije po enoti proizvoda od sedanje potrošnje. Pri nas je potrošnja kr 5 krat večja kot v deželah IEA.

Uporaba mazuta, vračanje na direktno porabo premoga in drv, na bazi stare tehnologije so napačne usmeritve glede na napredek in razvoj in ne prinašajo ekonomskih efektov. Obratovanje k manj plemenitim gorivom in k neposredni porabi je gotovo znak nazadovanja.

Ce je premog tisto, kar imamo, plin, mazut, NE in drugo, kar nimamo, se raje naslonimo na domače vire. Ekonomske primerjave na osnovi cen, ki so navedene v članku, ne držijo, vendar je razvidno, da se od leta 1984 razmerje med vloženo energijo in družbenim proizvodom počasi poslabšuje. V svetu so namreč že izpeljali najenostavnejše in najcenej-

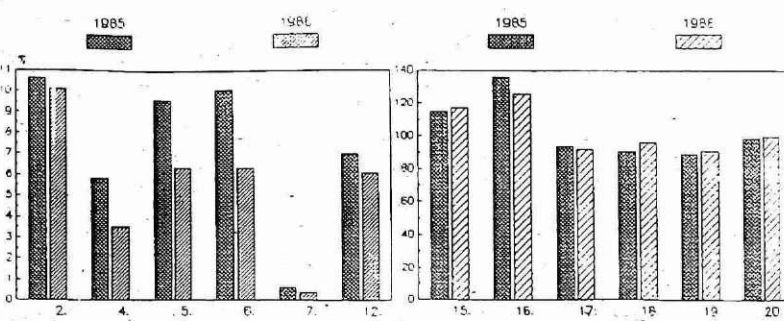
še ukrepe za varčevanje z energijo (izolacijo). Če cene energije padajo, ni prave spodbude za varčevanje (pri nas te motivacije ni). Struktura porabe v stroških je prav tako odločilna za večjo ali manjšo skrb pri uvažanju racionalnejših porab. Tam, kjer poraba energije ne presega 10 odstotkov v stroških, je prizadevanje gotovo manjše kot tam, kjer je ta strošek v strukturi večji.

Dolgoročni razvoj energije moramo v Jugoslaviji sprejeti do konca letošnjega leta. V tem času moramo razrešiti tudi pomisleke glede jedrske energije. Izdelati moramo strokovne in realne ocene, koliko energije lahko prihranimo. Seveda je težko nadoknaditi zamujeno. Poleg programa varčevanja z energijo bo potrebno sprejeti tudi smotrno izkoriščanje naravnih virov, to je vode, premoga, sončne in druge energije. Na zadnji seji Zveznega izvršnega sveta so ob obravnavi za dolgoročni razvoj energije v Jugoslaviji posebno poudarili smotrnejšo porabo energije. Pri tem so sprejeli sklep za nujno posodobitev gospodarstva, oziroma za manjšo specifično porabo energije. Š.N.

Kazalci uspešnosti

V prejšnji številki Železarnja ste lahko v Poslovnem poročilu SOZD Slovenskih železarn za prvo polletje opazili tudi, da so nekateri podatki predstavljeni grafično in ne v tabelah, kakor smo bili tega vajeni doslej. Tak način predstavitve poslovnih rezultatov postaja v poslovnem svetu že kar običajen, k čemur je nemalo prispevalo tudi hitro širjenje osebnih in poslovnih računalnikov, pri katerih so programski paketi za poslovno grafiko že kar standardni del programske opreme.

Da so na grafičen način predstavljene številke veliko bolj prijazne in lažje dojemljive kot nepregledne tabele, ni novo spoznanje. Pa smo si rekli: kar znajo v SOZD, znamo tudi mi in smo nekateri dele poslovnega poročila Železarnja za prvo polletje obdelali s programskim paketom Multiplan na računalniku HERO, ki so nam ga dovolili uporabljati na Raziskovalnem oddelku Železarnja. Tokrat vam predstavljamo primerjavo kazalcev uspešnosti poslovanja za lansko in letošnje prvo polletje. Zajeli smo le tiste kazalce, ki so izraženi v odstotkih, saj absolutne kazalce (glede na inflacijo) le težko primerjamo med seboj.

Kazalci uspešnosti poslovanja (vse v odstotkih) (slika 1 in 2)

1. Dohodek v primerjavi s povprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi
2. Akumulacija v primerjavi z dohodkom
3. Akumulacija v primerjavi s čistim razporejenim dohodkom
4. Akumulacija v primerjavi s čistim doseženim dohodkom
5. Akumulacija v primerjavi s povprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi
6. Akumulacija z amortizacijo v primerjavi s povprečno uporabljenimi poslovnimi sredstvi
7. Celotni prihodek v primerjavi s porabljenimi sredstvi
8. Celotni prihodek v primerjavi s povprečno uporabljenimi obratnimi sredstvi
9. Celotni prihodek v primerjavi s planiranim
10. Dohodek v primerjavi s planiranim dohodkom
11. Doseženi čisti dohodek v primerjavi s planiranim
12. Del čistega dohodka za osebni dohodek v primerjavi s planiranim osebnim dohodkom

Elektroenergetski sistem za Jeklarno 2

Nadaljevanje

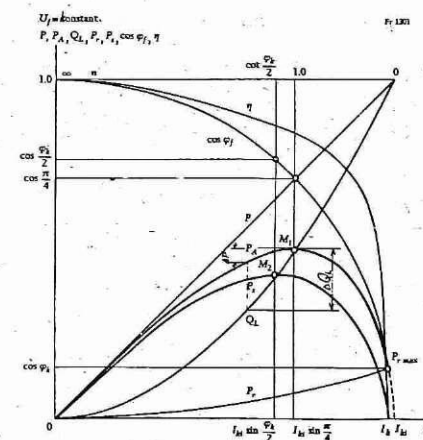
Za maksimalno-talilno moč $P_{\max}$ pa dobimo

$$n_{m2} = \frac{P_{\max}}{2}$$

$$n_{m1} < n_{m2}$$
$$n \rightarrow 0, \text{ za } I \rightarrow I_{k1}$$
$$n \rightarrow \infty, \text{ za } I \rightarrow 0$$

Karakteristike peči

Na osnovi krožnega diagrama peči lahko izračunamo in narišemo obratovalne karakteristike, ki so grafično prikazane na sliki 5.

Karakteristike peči
 U_f : napetost peči
 P : navidezna moč

P_A : delovna moč
 Q_L : jalova moč
 P_r : izgube moči

Ps: moč taljenja
 $\cos \varphi$: faktor delavnosti
 η : izkoristek peči

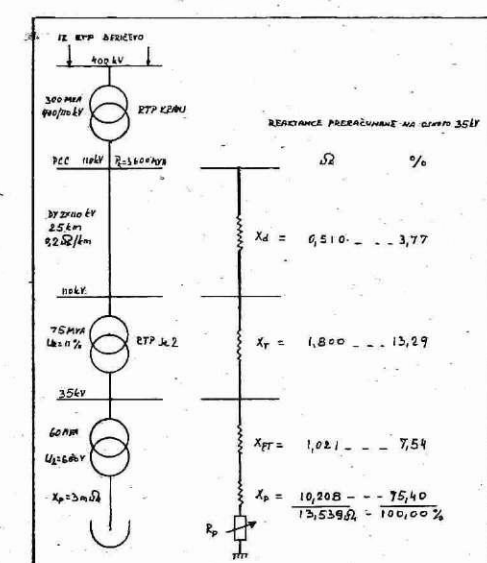
Iz slike lahko razberemo, kako se posamezne veličine spreminjajo kot funkcija električnega toka ali relativne upornosti peči primeru konstantne napetosti.

Omeniti je treba, da so vrednosti za delovno toka $\cos \varphi$ v obratovalnih točkah M1 i M2 enake za vse napetosti peči in krožne diagrame.

Najbolj zanimivi sta karakteristiki P_A i P_r . Ker delovno moč P_A in električni tok lahko merimo z instrumenti, se uporabljajo kot vodilo krivulje P_A peči za različne pečne napetosti med obratovanjem. Peč naj bi obratoval levo od obratovalne točke M1 na diagramu torej v področju rastočega faktorja delavnosti $\cos \varphi$. Vendar v določenih specialnih primerih metalurški proces zahteva ekstremno nizke položaj in delovno moč, ki je manjša od maksimalne moči pri najbolj ugodni napetosti. V takih primerih je treba obratovati v točki, k leži desno od M1.

Za napajanje Jeklarnje 2 z električno energijo bomo zgradili dvosistemski 110 kV daljnovod iz RTP 400/110 kV Kranj — RTP 110/35/5 kV Jeklarnje 2. Na sliki 6 so podane električne karakteristike opreme in naprav, ki bodo vgrajene od 110 kV zbiralk v Kranju do konic elektrod v elektro peči.

Ker so ohmske upornosti v primerjavi z reaktancami zelo majhne, smo jih v izračunih zanemarili. Vse reaktance smo preračunali na napetostni nivo 35 kV in jih prikazali v absolutnih in procentualnih vrednostih. Iz podatkov je razviden razpored reaktanc, ki so porabniki jalove energije. Dovodi od pečnega

Slika 6

Električne karakteristike dela omrežja za napajanje elektro peči Jeklarnje 2

transformatorja, sekundarni kabli, tokovodniki na peči ter same elektrode predstavljajo 75,4% delež. K temu je treba prišteti še pečni transformator v višini 7,54%. Tako predstavlja peč s pečnim transformatorjem skoraj 83% porabe jalove energije, ki je odzvemamo v skupni točki odzema. To je reaktanca, ki nastopa v enačbi 4.

Elektropeč s svojim sunkovitim obratovanjem povzroča onesnaževanje električnega

omrežja, ki se izraža v različnih pojavnih oblikah. Poglejmo na kratko, katere so.

1. Faktor delavnosti toka $\cos \varphi$

Iz slike 5 je razvidno, da je med taljenjem jalova energija enake velikosti kot delovna. Taka raba delovne in jalove energije nam da faktor delavnosti $\cos \varphi = 0,7$ kar je normalno za stabilno delovanje peči. Za prenosno pot pa je tak $\cos \varphi$ zelo slab. Transformator 110/35 kV in sorazmerno dolga prenosna pot do točke skupnega odzema pa s svojima reaktancama v PCC $\cos \varphi$ še dodatno poslabšujeta. Po drugi strani pa mora Železarna v PCC zagotoviti $\cos \varphi = 0,95$ ali več.

Delovno energijo moramo prenašati iz oddaljenih virov energije do peči. Tudi jalovo energijo moramo prenašati iz oddaljenih virov energije. Proizvajanje in prenašanje jalove energije pa predstavlja dodatno obremenjevanje proizvodnih agregatov in prenosnih poti. Zato morajo biti le-ti močnejše dimenzionirani, kar ima za posledico povečane investicijske stroške. Poleg tega v proizvodnih agregatih in prenosnih poteh nastajajo dodatne delovne izgube. Pojavljajo se tudi večji padci napetosti in dodatne termične obremenitve električnih naprav.

2. Padec napetosti

Naslednja oblika povratnega delovanja elektropeči na omrežje je padec napetosti. Tega lahko pojasnimo s sliko 7.

Med fazo taljenja tokovni lok spreminja svojo dolžino zaradi regulacije elektrod, zara-

Praznovanje občinskega praznika nekoliko drugače

Občani jeseniške občine vsako leto 1. avgusta praznujemo svoj občinski praznik v spomin na prvo oboroženo borbo Cankarjeve čete na Obranci na Mežakli z nemško okupatorsko enoto istega dne pred 45 leti. V tem boju sta padla prva borca na našem območju, Ferdo Koren in Viktor Arzenšek, v neposredni povezanosti s tem bojem pa je bil čez nekaj dni v Begunjah ustrelen še Ivan Finžgar, kot prvi talec naše občine.

Poleg slavnostne seje vseh treh zborov Skupščine občine, na kateri so podelili letošnja občinska priznanja »1. avgust« in na kateri je delegat in gostom spregovoril predsednik Skupščine Jakob Medja, se je v počastitev praznika zvrstilo tudi več kulturnih in športnih prireditev. Na pobudo Izvršnega sveta Skupščine občine pa je bilo letos praznovanje po mnogih letih razširjeno še na kulturno — družabno srečanje občanov na ploščadi v Centru 2, kar je pripravil poseben organizacijski odbor. Ob tem moramo pripomniti, da je več let za tem, ko je 30. aprila 1954 Ljudski odbor mestne občine Jesenice razglasil 1. avgust »za praznik ljudske vstaje mesta Jesenice«, potekalo praznovanje dva do tri dni, vključno z različnimi kulturno — družabnimi prireditvami za občane. Po tem pa se je praznovanje vedno bolj ožilo na nekaj kulturnih in športnih manifestacij in slavnostno sejo Skupščine občine do letošnje pobude, ki so jo občani z zadovoljstvom in navdušenjem sprejeli, kar je potrdila tudi izjemno velika prisotnost občanov na prireditvenem prostoru.

Organizacijski odbor je namreč poskrbel, da je na praznik že od 15. ure naprej delovala zelo okusno opremljena mini tržnica na, za promet zaprti, stari Titovi cesti. Poleg trgovske ponudbe je bilo poskrbljeno tudi za hrano in pijačo po poenotenih, izredno zmernih cenah. Kulturno — družabni program pa so ob 17. uri na urejenem prireditvenem odru pričeli člani pihalnega orkestra Jeseniških železarjev, ki jih je ob odsotnosti dirigenta Ivana Knifca vodil Vinko Šetinc. Med njihovim izvajanjem pa je občanom spregovoril predsednik Skupščine občine Jesenice Jakob Medja, ki je obudil zgodovinske dogodke pred 45. leti, nekaj besed namenil tudi sedanjim družbeno — ekonomskim razmeram in občanom čestital ob prazniku.

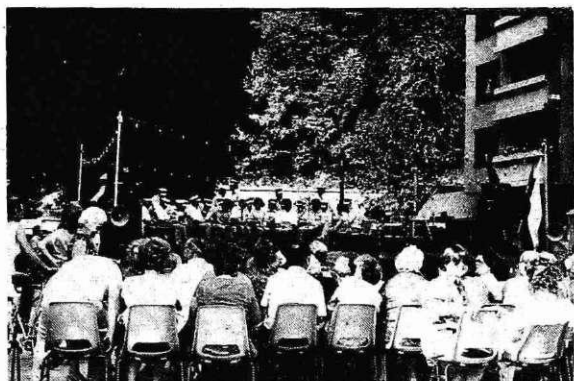
Za tem, ko je pihalni orkester Jeseniških železarjev odšel pred Skupščino občine Jesenice in že po tradiciji z glasbo pozdravil delegate Skupščine in občane, se je na ploščadi v Centru 2 program odvijal dalje, vse do 23. ure. S presledki, ki jih je napolnjeval instrumentalni ansambl »Spektrum« s pevcema in ki je

po 20. uri tudi igral za ples in razvedrilo, so se v programu zvrstili še folklorna skupina Društva upokojencev Javornik — Koroška Bela z gorenjskimi plesi, otroška folklorna skupina z Martuljka, kulturna skupina brigadirjev mladinske delovne akcije Jesenice 86 in humorist Franc Košir. Vmes pa je tekla tudi beseda o preteklem državnem prvenstvu v

hokeju na ledu in o pripravah jeseniških hokejistov na novo sezono. Program je povezoval in vodil pogovore novinar Dušan Dragojevič.

Brez pretiravanja lahko zapišemo, da so občani vseh starosti izražali zadovoljstvo nad pobudo, oziroma samo prireditvijo, ki naj bi po enoglasnem mnenju mnogih postala tradicionalna in se morda celo razširila

na več dni. Tudi prostor je nadvse primeren za take prireditve, ki jih občani pogrešajo. Izrečenih pa je bilo tudi nekaj koristnih mnenj in predlogov, kako v bodoče take prireditve še popestriti. Skratka, trud organizatorjev in izvajalcev je bil poplačan z zadovoljstvom občanov, to pa je tudi najlepša spodbuda za naprej.

Deveto srečanje delovnih invalidov SOZD Slovenske železarne

Devetega srečanja delovnih invalidov SOZD Slovenske železarne so se udeležili tudi invalidi Železarne Jesenice. Gostiteljica je bila letos Železarna Štore. Najprej smo si ogledali ostanke celjskega gradu, od koder smo imeli čudovit razgled po Savinjski dolini. Pot smo nadaljevali do Šempetra in si tam ogledali jamo Pekel kot edino na štajerskem območju.

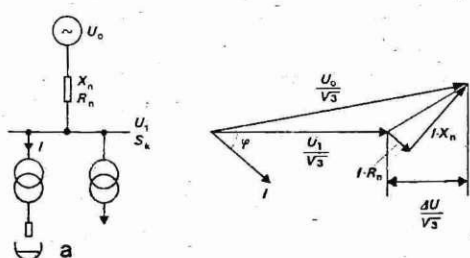
Med našim ogledom prelepe celjske kotline so športniki invalidi tekmovali v šahu, streljanju z zračno puško in kegljanju na asfaltu. Invalidi Železarne Jesenice so v skupni razvrstitvi dosegli tretje mesto. V dobrem razpoloženju smo srečanje zaključili pri Delavskem domu Železarne Štore na Teharjih.

S srečanjem smo bili vsi izredno zadovoljni, vendar pa bi radi opozorili predstavnika delovnih invalidov Železarne Jesenice, da so takšna srečanja namenjena le delovnim invalidom in njihovim svojcem ter invalidskim upojencem podjetja.

Jože Mravlje

(foto: Slevce, Križanič)

Slika 7

Stikalna shema in kazalni diagram

I : tok elektrode	U_i : obratovalna napetost v PCC
R : delovni upor mreže	ΔU : padec napetosti v PCC
S_k : kratkostična moč v PCC	X_n : reaktanca mreže
U_0 : napetost praznega teka mreže	φ : fazni tok

di zruška vložka okrog elektrod in zaradi magnetnih sil tokov v drugih elektrodah.

V ekstremnem primeru lahko pride enkrat do trifaznega kratkega stika, drugič pa do popolne ugasnitve loka. Med tema ekstremnima vrednostima se pojavljajo vse druge možne vrednosti nihanja toka, ki se kaže tudi v fazni nesimetriji.

Nihanje toka povzroča tudi nihanje odvzema jalove energije iz omrežja. To pa ima za posledico nastanek nihanja napetosti. Iz kazalnega diagrama na sliki 7b lahko izpeljemo naslednje matematične odnose.

$$\frac{\Delta U}{\sqrt{3}} = I X_n (\sin \varphi + \frac{R_n}{X_n} \cos \varphi) \quad 9$$

V normalnem električnem omrežju je mrežna impedanca močno induktivna, tako da je

$R_n \ll X_n$ in zato R_n lahko zanemarimo. Poleg tega velja

$$X_n = \frac{U_0^2}{S_k} \quad 10$$

Jalovo energijo pa lahko izrazimo tudi kot

$$Q \approx I U_0 \sqrt{3} \sin \varphi \quad 11$$

z vstavitvijo enačbe 10 in 11 v 9 dobimo

$$\frac{\Delta U}{U} = \frac{Q}{S_k} \quad 12$$

Iz slike 5 lahko razberemo, da se v bližini obratovalne točke M1 pri sorazmerno majhni spremembi delovne moči ΔP , močno spremeni jalova moč ΔQ . To pa ima za posledico nihanje napetosti v točki PCC.

Tako nastalo nihanje napetosti lahko povzroči flikerje v svetlobnih telesih. Poleg tega padec napetosti povzroča zmanjšanje primarne napetosti na pečnem transformatorju. To pa ima za posledico zmanjšanje storilnosti peči, saj vemo, da je moč peči odvisna od kvadrata napetosti. In nenazadnje, v točki skupnega priključka so priključeni tudi drugi porabniki električne energije, ki jim nihanje napetosti ni všeč. Tudi zakoni ščitijo druge porabnike. Ti dopuščajo kratkotrajne oziroma kratkostične padce napetosti do napetostnega nivoja 110 kV 2,5% padca napetosti, nad 110 kV pa samo 2%.

Z enačbo 12 lahko ugotovimo, da je padec napetosti možno zmanjševati na dva načina. Prvič s povečanjem kratkostične moči S_k v točki skupnega odjema in drugič z zmanjšanjem odvzema jalove moči Q . Pri reševanju napajanja Jeklarne 2 z električno energijo bosta upoštevana oba kriterija.

3. Nihanje napetosti — flikerji

Posebna pojavna oblika nihanja napetosti je nihanje napetosti, ki niha s frekvenco 2 Hz

do 15 Hz. Če napetost niha s to frekvenco in dovolj veliko amplitudo, ima to za posledico utripanje oziroma nihanje svetlobne jakosti žarnic na žarilno nitko. Ta pojav vpliva na človekovo počutje zelo neugodno in neprijetno.

S pojavom flikerjev so se najprej srečali v industrijsko razvitih državah, ko so pričeli uporabljati vedno večje elektro peči. Kratkostične moči električnih omrežij pa niso bile dovolj velike, da bi lahko brez vidnih vplivov prenašale sunke elektro peči.

Zaradi vedno pogostejših in močnejših flikerjev, sta v drugi polovici šestdesetih let pristopila k mednarodni študiji problema napajanja elektro peči Mednarodna zveza za elektrotoplo (UIE — International Union for Electroheat) in Mednarodna zveza za proizvodnjo in distribucijo električne energije (UNIPED — International Union of Producers and Distributors of Electrical Energy). Študija je zajela 187 elektro peči iz vsega sveta. Rezultati študije povedo, da mora kratkostična moč v točki skupnega priključka — PCC imeti 80-kratno vrednost kratkostične moči na to omrežje priključenih peči. Take vrednosti pa je že težko doseči.

S pojavom flikerjev se srečujemo v našem električnem omrežju, kadar obratujeta obe elektro peči hkrati in istočasno nastopa še slaba električna napetost. Že samo zaradi flikerjev nove peči ne bi mogli priključiti na obstoječe električno omrežje brez dodatnih ukrepov.

4. Višji harmonski tokovi

Električna napetost v Evropi ima frekvenco 50 Hz. Tej frekvenci toka in napetosti pravimo tudi prva harmonska napetost ali tok. S pojavom tiristorjev v električnih pogonih in elektro peči pa so se pojavili tudi višji harmonski tokovi. Ti so običajno mnogokratniki prve harmonske.

Enosmerni motorni pogoni, ki so napajani preko tiristorjev, proizvajajo matematično to-

čno določene višje harmonske tokove in je zanje lahko projektirati ustrezne filtre, ki jih posedajo in ne pustijo v omrežje. Ti harmoniki so mnogokratniki lihih števil.

Elektropeči so drugi proizvajalec višjih harmonskih tokov. Vendar pri njih harmonska stopnja ni tako enoumno določena kot pri tiristorjih. Zato je zanje težje določiti pravilne filtre, kajti peč poleg lihih proizvajajo tudi sode višje harmonske tokove. Višje harmonski tokovi, ki jih proizvajajo elektro peči, so lahko zelo neprijetni. Pri določenih kombinacijah pasivnih elementov (induktivnost, kapacitivnost) se lahko ojačajo in povzročajo velike nevšečnosti. Zelo velik motilni vpliv imajo lahko na razne komunikacijske in elektronske naprave.

Zato se jim poizkušamo izogniti oziroma jim preprečiti pot v omrežje. Tudi predpisi omejujejo njihovo prisotnost. Pri nas je dovoljeno puščati v omrežje 1% vsakega višje harmonskega toka. Ti tokovi pa pačijo napetostno sinusoido. Tako dobimo popačeno sinusoido. Stopnjo popačenosti pa merimo s faktorjem distorzije.

Za nas je Elektrogospodarstvo predpisalo faktor distorzije 3%.

5. Nesimetrija faznih napetosti

Med taljenjem se pogosto dogodi, da sta dve fazi v kratkem stiku, tretja pa je brez toka. V takem primeru imamo opraviti z nesimetrično obremenitvijo faz. Zaradi tega imamo v točki skupnega priključka neenakomeren padec napetosti po posameznih fazah. Ta nesimetrija se prenaša tudi na vse ostale potrošnike, ki so priključeni v PCC. Fazna nesimetrija, zlasti če se stalno spreminja, je za potrošnike zelo neprijeten pojav, saj povzroča dodatne izgube v motorjih in generatorjih, pa tudi druge motnje.

Nadaljevanje

JULIJAN O

G. Lucij ga vidi, vidi njegovo omahljivost, vidi njegovo podložnost ženskemu principu, njegovo afiniteto do vlage, ki jo izločajo planktonska bitja v ženskem mednožju. To bi bil Julijanov lik z Lucijeve perspektive! Pixatelli dobro ve, da je njegov dvojniki v romanu hudo potreben jasne podobe. To podoba naj mu podeli Lucijev strogi pogled. Zato je pripeljal v sklepni poglavljih samega sebe in domala ves svoj bestiarij k Lucijanovemu omizju: tu, pred vsemi naj ga G. Lucij »sodi in obsodi«, ga pokaže takega, kakršen je: mu da jasne konture.

Ni pa Julijanova krivda, če v resnici ni prišlo do tega.

vomno z gnusom odvrnil od guruja, ki ga je v to uvedel. G. Lucij pa je bil dovolj psihološko pronicljiv, da je stvar prikazal čisto drugače.

Če se torej Julijan po toliko letih in desetletjih vrača k Lucijevemu omizju, se zdi, da prihaja po sodbo: po sodbo, ki naj da njegovemu liku različne oblike. Vrača se z žigom na plečih: vrača se po taisto oceno svojih nekdanjih (in sedanjih) nagnjenj in svojega bistva, po oceno, ki ji je dvakrat hotel brezupno uteči: prvič, ko je odšel iz domačega, k diplomu priganjajočega ognjezda v Silvini brlog, drugič, ko se je oddaljil od gospoda Lucija.

Če bi, če bi, če ne bi: če se mu Jasna konec junija ne bi vrnila, če ne bi obnovila koruzniške pogodbe, kaj potem? Bi se potem Julijan lahko utesnil, postal recimo homoerotik, asket? Bi njegovo življenje dobilo obliko, smoter in cilj zunaj večnega potapljanja v večnosno planktonsko vlogo?

NO PRAV, kako je torej G. Lucij videl Julijana Podbevška? Tu ne moremo mimo ugotovitve, da izhaja sedanjost iz neke določene preteklosti. V predgovorini romana se je Julijan zatekel v Lucijevo okrilje. Zatekel, pred čim? Nemara pred tihim moralnim pritiskom od zgoraj, s strani bioloških roditeljev. Biti pesnik, si želeli ženskih objemov, odlagati izpite: vse to se je v mlademu Julijanu nerazrešljivo pomešalo. In na to se je izvajal pritisk. Zato si je Julijan poiskal pomožnega duhovnega starša v osebi G. Lucija. Mislil, da ga bo G. Lucij podpiral v njegovih stihotvorskimi nagnjenjih in da ne bo oviral vseh drugih hotenj. Torej, Julijan se je do amena naveličal igrice, ki se ji pravi »preženimo pana v podzemlje«. Hotel je biti tu, biti tu z vsemi svojimi protislovnimi nagnjenji, s svojim falosom in s svojo sramežljivostjo, s svojo pohotno častiteljnostjo in s svojim boleznim resnicoljubjem. In G. Lucij naj bi vse to blagoslovil! Vendar se je mladeč motil. G. Lucij se je dejansko zavzemal za ista načela, ki so Julijana ves čas tiščala k tlom. G. Lucij sicer ni imel pripomb zaradi nepoloženih izpitov: glavno je, da vsako misel domisliš do konca, je govoril. To mu je rekel naravnost. Tako po ovinkih pa mu je dal čutiti, kaj si misli o njegovi čustveno-čutni nezmernosti, o njegovem zažiranju v Silvo (Henčkov mater) — takratno Julijanovo ljubico. Omenil mu je tega ali onega izrednega človeka, iz katerega pa ni bilo nikoli nič, ker se je v mladosti »metal preč« in s tem zapravil svoje bogodane talente. G. Lucij ni bil nikoli zoprn učiteljski: iz njega je sevalo veselje do prostosti. Vendar pa je naščuval nekdanje favorite (Julijanove prednike), da so mu v zapuščini pogovorih razodevali skrivnosti psihologije ustvarjanja. »Kadar delam, se ne dotaknem žensk,« je izjavil eden izmed teh, notorični homoseksualec (česar pa Julijan takrat ni pripuščal v zavest). Podobne stavke je Julijan slišal z več strani, vse niti so vodile k G. Luciju, — in končno je moral uganiti, kje je skrivni vir te propagandne gonje. Končno je G. Lucij poskusil ugnati Julijanovo razdiralno pohotnost tudi s tem, da ga je navajal na jogijevsko dieto — dvajset let prej, preden je ta moda prišla k nam. Julijan in »mami šivilja« naj bi se hranila zgolj z zrnjem in zelenjavo, — pa ne morda zato (kako zvito!), ker taka hrana pomirja vročo kri, pač pa iz razlogov, ki jih narekuje usmiljenje do živali. Za te razloge je bil Julijan dovzeten, »mami šivilja« (ki mu je tedaj delala družbo v postelji) tudi do neke mere. Kri pa se vendarle ni ohladila, Julijan je kar naprej popuščal njenim izbruhom, hkrati je trdno verjel v temne sile, ki občasno premagajo vsakega čistega in k svetlobi usmerjenega genija: to dvoje, nagnjenje k svetlobi in padci v temo, sodi skupaj: Julijan je pri tem slepo častil svojo lastno »eruptivnost«. načrti in računi so se mu zdeli vredni najhujšega prezira. Rezultat te religije nenačrtovanja, njen neizbežni sad je bil Silvini sin Henček. Tej religiji se mladi Julijan ne bi odrekal za nobeno ceno: če bi bil vedel, čemu služi vegetarijanstvo, katerega se je oprijel z vso nenačrtovalsko strastjo, — namreč, da je mišljeno kot dieta, ki naj pristriže peruti njegovemu falosu, bi se bil ned-

SEVEDA pa Julijanu, ko se podaja pred obličje svojega razsodnika, ne bi smeli pripisovati kakšnega duševnega masohizma. G. Lucij potrebuje nekoga, ki ga bo lahko dal za zgled Viliju: kot zgled nekoga, ki je prodal svojo notranjo podobo, svojo moško čistost in pogum za sklado sluzaste aste leče. In Julijan to ve. Ve pa tudi, da ta sodba pred njim ne bo na glas izrečena. Razen tega se v Waldorfu-Astorijsko ne podaja zaradi sebe, ampak zaradi svojega literarnega junaka, da ga bo lahko bolj ostro zarisal v romanu. Šele s pomočjo sodbe in obsodbe, ki jo bo prebral v očeh G. Lucija, se bo posrečilo Julijanu Pixatelliju dovolj plastično narisati Julijana Podbevška. Potem bo življenje Julijana Podbevška nehalo biti brezoblično — tudi, če ga pogledamo čisto od blizu. In ker nam prihodnost ni čisto neprozorna, lahko mirno povemo še to: Julijan P. bo na nekem listku zapisal ekstrakt tega, kar naj bi bila njegova prava podoba, podoba njegovega življenja: to življenje — bo tam zapisal — je življenje nekoga, ki mu je vonj po ženski koži absolut.

Kot zvesti — po svoje vseeno zvesti — učenec G. Lucija pa se Julijan vse življenje vztrajno žene za absolutnim.

V SVOJEM ROMANU se Julijan nikoli ni skušal prebiti do pravega in živega vira vseh teh bolečin kompleksov. O svojih starših dosledno molči (o njih molči tudi v dnevniških zapisih). Prav tako molči o svojem starševstvu, t. j. o sinu Henčku. V njegovih zapisih najdemo neko precej nejasno mesto, ki izzveni nekako tako: če bi se o vsem tem razgovoril ali razpisal, bi se potem počutil kot tisti pavijan, ki v znak pokorščine pokaže zadnjico. Ker je kasneje to podobo o pavijanu uporabil v romanu — v osemindvajsetem poglavju — bi se lahko reklo, da to, kar v romanu prihaja na dan, vedno nekako odseva njegove komplekse.

DEVETINDVAJSETO
POGLAVJE

Julijan je prišel v Waldorf - Astorijo naravnost iz Henčkove garsonjere. Ves dopoldan je tam poležaval in pri tem doživel nenavadno izrazite budne sanje. Okoli desete je plaho pozvonilo, pred vrati je stala ženska, ne mlada ne stara, in se pustila povabiti noter. Julijan je čutil, da bi to žensko moral poznati. Od kod naj bi jo poznal? Mogoče iz pozabljenega in zavrnjenega poglavja svojega romana, kjer si jo je bil izmislil? Ženska se je obnašala plaho - predzno, kazala je očitne znake slabe vesti, kot jih navadno kažejo neuravnovešene osebe, kadar se jim ponudi kakšna nepričakovana priložnost. Priložnost za krajo, prešustvo, odkrivanje skrbno varovane tajnosti. Neuravnovešenost, nepričakovana, slab namen: vse to pa združeno s prešerno domačnostjo; ženska je vseskozi dala vedeti, da se v teh prostorih počuti kakor doma. Kasneje mu je pokazala odprto dlan, na njej je ležal ključ, bil je ključ te garsonjere, dvojniki Julijanovega ključa. Po naključju sem opazila, da je vaš ključ v ključavnici, zato sem pozvonila, je rekla.

Ni ga vprašala, kdo je: zdelo se je samo po sebi umevno, da drug o drugem vesta, kdo sta. »Julijan pa kljub temu ni vedel, kdo je ona.« Očitno je bila tako ali drugače povezana s Henčkom: lahko da je bila njegova ljubica — prijateljica ali mecena? Ženska, ki mu iz prijaznosti hodi pospravljat, ali mati? Neumnost: Henčkova mati je vendar »mami šivilja«! Vsekakor ji je Henček zaupal ključ — enako kot ga je zaupal nje-mu: torej je ona zanj to, kar on? Ali nekaj podobnega, komplementarnega? In za vsem tem je tičala misel, da je prav Henček nekako zreziral to srečanje.

Sanjarija je bila tako otipljiva, da je pustila za sabo globoko prevzetost. Prevzetost brez potešenosti. Seveda sta se oba, Julijan in neznanka, slekla, seveda sta »šla do konca« pa vendar le do tistega konca, ki je v resnici samo začetek, tako, da ga je mogoče v sanjariji poljubno odlagati in ponavljati, ne da bi se vir moške moči pri tem kaj izčrpal.

Julijana je zaval val nenadne vročice, ko je gospod Lucij v pogovoru tako nepričakovano omenil Silvo: ko se je zdelo, da premišluje, kakšno gospodinjsko naročilo bi dal Viliju, med dvema srkljajčkoma kave, se je napol obrnil k Julijanu: Silva zadnje čase večkrat pride k meni, je rekla.

To je seveda pomenilo: v Waldorfu-Astorijsko.

Mimogrede je omenil tudi, da je z njo zdaj zelo slabo. Julijan, ki je ves čas trpel zaradi močnega in silno neprijetnega občutka, da »ga je G. Lucij spregledal« in da »mu je on navdišnih tisti bolesten prived«, je stisnil zobe in sprašujoče pogledal, kar naj bi pomenilo: »kaj je s Silvo?«

Gospod Lucij je našobil svoja ko-ketno ukrivljena usta in spustil skoznje nekaj zadržano sikajočih zlogov. Al-ko-hol, je rekel. Pa ni samo to.

G. Lucij je »mater šiviljo« imenoval kr Silva, sicer pa je kot družinski prijatelj poznal tisti smešni zdevček. Tako nekako je prišlo: ko je bil Henček star nekaj čez dvajset mesecev, ko je klical »mama šilja«, s tem so se v tistih časih pogosto šalili in tako je Julijan dolga leta kasneje v dnevnih in drugih zapisih začel uporabljati zdevček, ki hkrati priklicuje in odriiva sentimentalna čustva: &&mami šivilja«.

V omizju je takoj po Markizovem prihodu nastalo popolno brezvladje. Svetlana in Jasna sta klepetali, ko da jima sploh ni mar moške družbe, reda potihem; in samo Vili se je kdajpa kdaj vmešal v njun pogovor z ironičnim medklicem. Markiz je pripovedoval tovarišu Jelovski o usodi Šopanja, se pravi o usodi izvoda te drame, ki ga je prinesel s sabo in s katerim je pomenljivo mahal po zraku. Jelovšek je bil seveda ganjen, ker se je izvod našel, takoj ga bo neselna xerox. Vendar je moral Markiz prej še razložiti, kao se je ta izvod našel. Julijan sili prišel na čisto, ali prav razume: Markiz naj bi zadnje dni skupaj z dvema prijateljicama gostoval v vili uglednega kulturnika, naneslo pa je tako, da je bil to taisti kulturnik, ki si je ustvarjal na domu privatno zbirko neuprizerjenih dramskih tekstov, — kajpak kot član raznoraznih žirij in umetniških svetov, a veš. Videl sem (je pripovedoval Markiz), da ima ta kulturni miž v nekakšni komodi, no, v nekakšni kredenci tam poleg biblioteke pravo smodnišnico. Vse sami najbolj prosluli teksti zadnjih treh desetletij, prava ludnica.

Markiz je potem povedal še kup tega, vendar Julijan ni mogel dobro slediti, saj ga je G. Lucij ves čas namerno odvrčal od poslušanja. (Sam pa je medtem ves čas s konico ušesa tenko poslušal in si beležil informacije: G. Lucij ima izostren posluš za tako simultano poslušanje.) Prišlo je tako daleč da je Julijan večkrat poskusil namigniti G. Luciju: poslušajmo vendar, kaj nam Markiz pripoveduje, — pa je vsakokrat odnehal pod strogim Lucijevim pogledom.

Provokator, mu je zašepetal G. Lucij, s koncem obrvi namigujoč proti Markizu.

Julijanu se je posrečilo, d je kljub vsem tem dobronamernim Lucijevim posegom nekako ujel nit Markizovega pripovedovanja.

(Se nadaljuje)

— Morda je pri tem dobro edino to, da smo našli izdajalca, ki rovari že tako dolgo!

Partizani so delali naglo. Nemara je res kaj na tem. Filip jim je naštel vrsto nadrobnosti.

Naslednjo noč sta zmanjkala Ravnikovec in njegov fant. Odgnali so ju partizani. Filip pa jima je pri tem pomagal.

Nikoli več se nista vrnila domov. Živa ne. Mrtva so pripeljali Nemci!

Filipovo zadnje hudodelstvo je bilo izbrisano z novim. Pomisleki o tem pa niso čisto izginili. Ostala je resnica, da so Medveda dobili na njegovem skednju in da je tobačno akcijo pripravil in vodil on. Kako naj za vse, kar ju je dolžil, vesta Ravnikovec? To vprašanje se je zajedlo v obveščevalca Jesena, in nanj ni pozabil. Filipa so zdaj hvalili na obeh straneh. Partizani v bataljonu in še Werner.

Ljudje pa so bili še bolj zmeneženi, nekateri potolaženi, drugi še bolj sami zase. Smrt Ravnikovca in njegovega sina je vsepovsod razmajala zaupanje, kajti Nemci so ju pokopali s svojimi častmi.

Nekaj dni potem, ko so pokopali Ravnikovca, se je iz zaporov nepričakovano vrnil Golob! Spustili so jih tudi nekaj iz sosednjih vasi. Filipu ni bilo prav. Naj bi Golob ostal, kjer je bil!

Mir, ki je zadnje čase zajel dolino, je bil le navidezen. Res, že dolgo ni pokalo in tudi o aretacijah ni bilo slišati, vendar se je vse le potuhnilo.

Filip se je še vedno zadrževal največ doma, postajal pa je siten in živčen. Golobova vrnitev ga je vznemirila. Roze mu ni hotel prepustiti, v teh razmerah pa tudi ni hotel hoditi okoli nje. Golob se mu je še vedno zdel nevaren, najnevarnejši. Čeravno je pred izpustitvijo iz zaporov najbrž moral podpisati, da bo delal proti partizanom. Toda Werner je hotel od njega pripravljeno Martino, zaradi tega je bil Aleš še vedno med živimi. Sestrina razklanost mu je pomagala, da ji ne bo težko priti do živga.

Zadnji dogodki so iz nekdanjega živahnega dekleta napravili napol zmenežnega človeka. Filip res ni imel težkega dela.

In nekega dne se je spet znašla pred obersturmführerjem Wernerjem. Zdal je šlo hitreje in pod do njega, ki jo je sprejel v hotelski pisarni ob lepem jezeru, je bila že pripravljena. Približno je že vedela, kaj bo hotel od nje. Werner za kak suhoparen uvod ni hotel izgubljati časa. Šlo je še vedno predvsem za to, da bi zlomili in pridobil Aleša na njihovo stran. K temu ga ni priganjala nacistična prepričanost, temveč tudi trmasta želja, da bi dosegel zastavljen cilj.

IVAN JAN

76

MRTVI NE LAŽEJO
povest

Po prijaznem pozdravu, ki Martine vseeno ni spravil v dobro voljo, je rekel zelo jasno:

— Lahko mu obljubite vse in besedo bomo tudi izpolnili. Ne pozabite tudi, da mu bomo prišli oficirske zvezde, če bo delal po pameti. Imel bo lepo življenje. Ob njem boste zrasti tudi vi!

Tako govorjenje jo je spravilo v še večjo zadrego. Že vnaprej se je bala srečanja z Alešom, a si ga je obenem tudi želela. Morda se bo v zadnjem trenutku pokazala kakšna rešitev.

Werner je zlahka spoznal, kaj se dogaja z dekletom, sicer ne bi prišla sama. Zato je bil potrpežljiv, ljubezniv in odprtih rok. Postregli so ji z močnim čajem, vmes pa sta govorila že toliko časa, da se je tolažila, ki ga je bilo komaj opaziti, že pošteno utrudil. Werner je storil vse, da bi se Martina otresla tesnobe, zato je skušal govoriti z njo kakor z dobrim znancem.

— Poslali bi ga v šole. In ne samo njega; vaju oba. Mlada sta še in veliko bi lahko dosegla. Zato ga že zaradi vas pripravite do tega. Saj morda misli dobro, a tam na drugi strani ga čaka samo prezgodnja smrt. Kaj bi potem silila tja. Vsi pametni ljudje zdaj že vedo, da je konec partizanstva samo še vprašanje kakega tedna ali meseca. To mu je treba razložiti in ga prepričati.

Nazadnje, ko je že mislila, da bo dolgega poučevanja konec, jo je Werner presenetil z nenavadno zahtevo:

— Vaš zaročenec mora videti in vedeti, da ste se spametovali tudi vi. Upam, da mu boste znali povedati, kako in zakaj ste bili zapeljani. Da bo šlo lepše, smo vam pripravili nekaj posebnega. To mora učinkovati!

Pritisnil je na zvonec in vstopila je resna uradnica. Brez besed ji je v roke potisnila novo, lepo obleko. Nekaj takega je bilo videti da je.

Ker Martina ni takoj razumela, kaj hočejo od nje, jo je Werner spodbudil:

— Le oglejte si! Obleka je. Nova. Izvolite v sosednjo sobo in se, prosim, preoblecite kar zdaj!

Ogledovala in obračala je lepo zlikano bluzo in krilo ter druge malenkosti. To ni bila navadna ženska obleka. V takih uniformah je že videla nekaj mladih deklet, ki so v pozdrav vedno dvigale roke. Bluzo je bila pravzaprav srajca svetlo rjave barve.

Zdal je uganila, kaj so ji dali. Začudeno je pogledala Wernerja pa spet obleko v naročju, in ker ni vedela, kaj bi z njo, je Werner še enkrat ponovil:

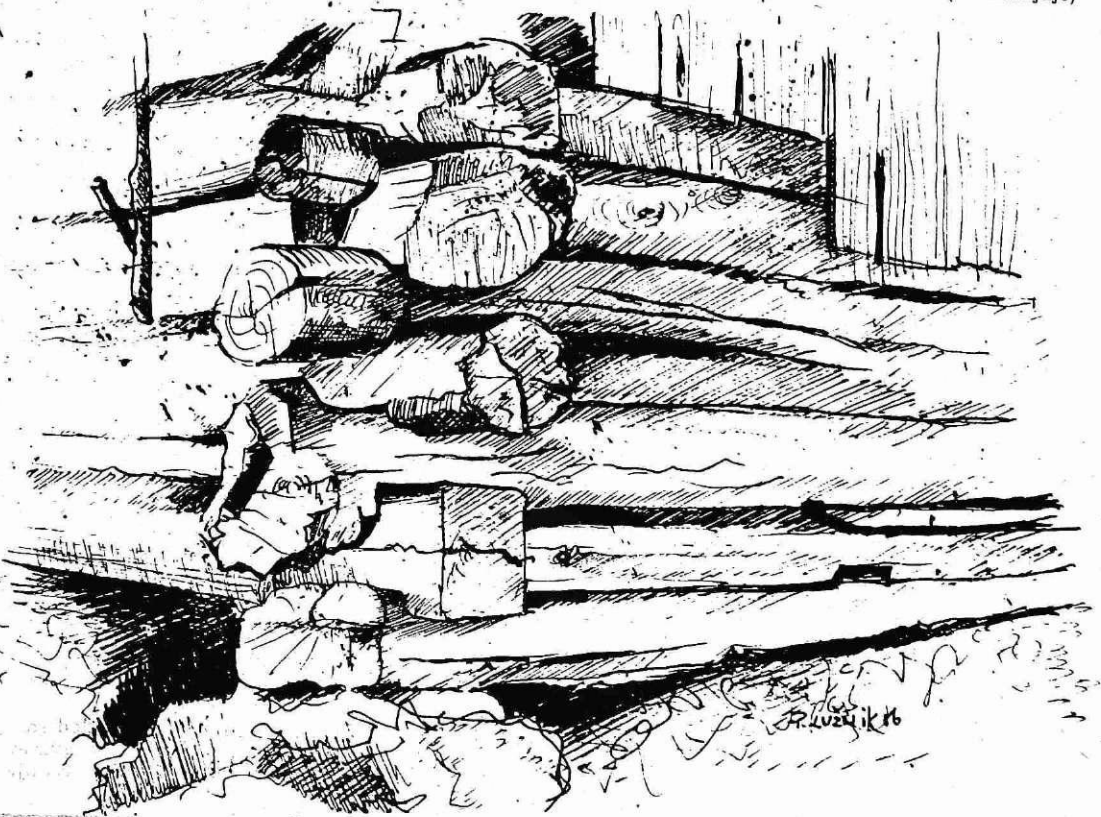
— Nič se ne čudite: dali smo vam uniformo »Hitlerjugenda«! No, pojdite in preoblecite se!

Ko je zajela sapo, je vendarle vprašala:

— Zakaj? O tem nisva govorila?

— Nisva, zato pa jaz mislim namesto vas. Oblekli jo boste samo zaradi obiska!

(se nadaljuje)

NOVICE IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

● V počastitev 5. avgusta, ko je bil na Jelovici ustanovljen leta 1941 slovit Cankarjev bataljon, slavijo v Radovljici občinski praznik. Osrednja slovesnost je bila v soboto, 2. avgusta dopoldne na Vodiški planini pri Partizanskem domu. Na svečani seji občinske skupščine, ki o se je razen delegatov in gostov iz drugih občin Gorenjske ter iz prijateljskih občin iz drugih republik, udeležili tudi številni prvoborci, je o pomenu vstaje in ustanovitve Cankarjevega bataljona ter o razvoju občine spregovoril predsednik skupščine občine Bernard Tonejc.

● Na zasedanju občinske skupščine so podelili letošnja občinska priznanja. Veliko plaketo občine Radovljica so prejeli: Stane Dremelj, medaljer iz Radovljice, dr. Borut Rus, zdravnik z Bleda in Dolfe Vojsk, bivši direktor Elana iz Begunj. Plaketo občine Radovljica so prejeli: Jože Faganel in Jože Jelenc iz Podnarta ter Organizacijski odbor svetovnega FIS tekmovanja v smučarskih tekih Bohinj. Za posebne zasluge so bili odlikovani z medaljo občine Radovljica: Miroslav Birk in Janez Marinček iz Radovljice, Albin Lampe in Janez Smole iz Lesca, Roman Kolar, direktor Kemične tovarne Podnart iz Kranja.

● V spomin na 28. julij 1941, ko je odšla prva skupina 14 fantov v partizane, slavijo krajevni praznik v Lescah. Slavnostna seja skupščine KS Lesce je bila 27. julija v Družbenem centru, na kateri je govoril predsednik skupščine Ivan Kelih. Kulturni program je pripravila leška mladina, po seji pa je bil slavnosti koncert godbe na pihala DPD Svoboda Lesce.

● Ob 45 letnici vstaje je odbor skupnosti borcev Prešernove brigade, ki ga je vodil Franc Šmit z Bleda, 18. in 19. julija organiziral spominski pohod borcev na Triglav. Na vrh se je povzpelo kar 120 udeležencev pohoda. Pred vzponom in po vrnitvi so pripravili pri vojašnici na Rudnem polju miting s kulturnim programom. Ob tej priliki so odkrili spominsko ploščo avtorja Toneta Svetina in poimenovali smer pohoda »Pot Triglavске divizije«.

● Tudi v KS Zasip slavijo 5. avgusta krajevni praznik v spomin na eno prvih diverzantskih akcij leta 1941. Tega dne je domača trojka razstrelila cevovod hidrocentrale v Piškovci in tako povzročila veliko škodo nemškim okupatorjem. V Zasipu so se prejšnji teden zvrstila številna športna tekmovanja. Slavnostna seja skupščine KS Zasip je bila v soboto, 2. avgusta, v nedeljo pa so sprejeli predstavnike KS Podzemelj s katerimi so pred leti podpisali listino o pobratenju. Slavnost so sklenili v nedeljo s tovariškimi srečanjem na Homu.

● Na povabilo občinske skupščine Radovljica je prispel 26. julija na obisk župan Essna Udo Bayer, eden najbolj uglednih socialdemokratskih politikov ZR Nemčije. Pobudo za obisk je dala Slovensko kulturno športno društvo Bled iz Essna. Ugleden gost je bival z družino na Bledu, 28. julija pa je sodeloval na razgovorih s predsednikom občinske skupščine Radovljica Bernardom Tonejcem in s gospodarstveniki in turističnimi delavci.

● Med bivanjem v naši republici, je nova predsednica Zveze sindikatov Jugoslavije Marija Todorović, 21. julija obiskala tudi radovljiško občino. Med drugim si je ogledala Sindikalni izobraževalni center v Radovljici in se seznanila z njegovo dejavnostjo.

● Izvršni svet občinske skupščine Radovljice je na eni od sej prejšnji mesec sprejel sklep o soglasju z osnutkom samoupravnega sporazuma o ustanovitvi samoupravne interesne skupnosti za gozdarstvo na območju gozdnogospodarskega podjetja Bled.

● V okviru večletnega sodelovanja borčevske organizacije z Bleda in občinske organizacije slovenskih partizanov — članov ANPI iz Doberdoba v Italiji, se je prireditve ob krajevnem prazniku Bleda udeležila osemčlanska delegacija iz Doberdoba. Z delegacijo je bil zaradi zadržanosti župana, podžupan Darjo Legiša.

● Izvršni svet občinske skupščine Radovljica je ob polletju obravnaval sanacijski program delovne organizacije Sukno Žapuže. Ugotovitve in ocene o njem je podala delovna skupina za spremljanje in izvajanje tega programa, ki jo je izvršni svet imenoval spomlad. Iz poročila komisije je razvidno, da je bila v prvem polletju rast proizvodnje v TOZD Žapuže večja za 22,2 odstotka. Zmanjšani so stroški, kakovost izdelkov pa je precej boljša. Težave jih pestijo zavoljo zaloga nedokončanih proizvodov. Plan izvoza so presegle nad 50 odstotkov, več problemov pa imajo z uvozom in s pomanjkanjem obratnih sredstev in kot večina OZD tudi s tečajnimi razlikami.

● Po programu dela sveta KS Radovljica, so ta teden delavci SPG Gorenje Radovljica začeli obnavljati in posodabljati osrednjo radovljiško prometnico — Gorenjsko cesto. Obnovili bodo vse pločnike od gasilskega doma o stavbe računalniškega centra na križišču s Kajuhovo ulico. Obnovili bodo tudi javno razsvetljavo in zgradili 46 novih parkirišč za osebna vozila.

● S 1. julijem so v bohinjskih vaseh Jereka in Studor vaščani dobili trgovino, oz. prodajalno živin in gospodinskih potrebščin. Odprl ju je zasebni trgovec Rajko Jelen, ki je tako ustregel dolgoletnim željam kupcev, ki so morali doslej po nakupih v dolino.

● Pred dnevi je Veletrgovina Živila Kranj odprla v Zaki pri kampu na Bledu sodobno samopostrežno prodajalno, ki so jo turisti že nekaj let pogrešali. Sredstva za to naložbo v višini 20 milijonov din je zagotovilo Hotelsko turistično podjetje Bled. V gradnji je že tudi nova restavracija, ki bo služila gostom v kampu.

● Tovarna Elan iz Begunj je v portoroški marini julija predstavila novo jadnico E — 19, za katero trdijo, da je največja med malimi in najmanjša med velikimi, namenjena za plovbo štiričlanske družine. Za zdaj je njena cena okoli 3,8 milijona din. Njena prednost je, da je prevozna z osebnim avtomobilom. Na leto izdelajo v Elanu 250 takšnih plovil, od katerih gre več kot tretjina na tuja tržišča. Zanimanje zanje pa je v tujini vse večje.

● Ob polletni analizi gospodarjenja, so v delovni organizaciji LIP Bled lahko z izidi razmeroma zadovoljni, so ugotovili po razpravi na osrednjem delavskem svetu. Vse temeljne organizacije, razen v Podnartu so plani količinske proizvodnje dosegle ali pa presegle. V primerjavi z enakim obdobjem lani, je bil obseg proizvodnje večji za dva odstotka.

● Na izredni enodnevni krvodajalski akciji (redna je vselej v decembru), se je 17. julija na Bledu odzvalo nepričakovano dosti darovalcev krvi iz radovljiške občine. Od planiranih 300 je kri darovalo kar 408 darovalcev, od teh daleč največ iz DO Veriga Lesce. Akcijo sta organizirala Občinski odbor Rdečega križa in občinski svet Zveze sindikatov Radovljica, ki vzorno sodelujeta v vseh akcijah. Letno daruje kri v občini nad 1800 krvodajalcev.

● V prenovljenem kampu v Radovljici, ki ga upravlja kopališki odbor pri svetu KS Radovljica, je bilo letošnjega junija 828 nočitev ali 73 manj kot lani. Julija pa je število nočitev naraslo na 2.655, kar pa je za 781 nočitev več kot lani. Drugače pa je bilo v kopališču, ki spada v kamp. Tu so našli več kopalcev v juniju, v juliju pa manj kot lani, zavoljo slabega vremena. Voda v bazenu je ogrevana do 24 stopinj Celzija.

● V okviru paketa ukrepov Zveznega izvršnega sveta julija in zakona o začasnih prepovedi razpolaganja z delom družbenih sredstev družbenopolitičnih skupnosti in SIS družbenih dejavnosti, je bilo več težav in zaskrbljenosti tudi v radovljiški občini. K sreči so sredstva za investicijska vzdrževalna dela in dozidave na osnovni šoli Lesce in na zdravstvenem domu Bled zagotovljena. Bolj vprašljivo pa je, kako uresničiti načrtovano dozidavo knjižnice v Radovljici, kjer bi morali zgraditi čitalnico. O tem bo tekla beseda na prvi seji Kulturne skupnosti Radovljica v jeseni.

● Na Bledu je bila v juliju odmevna kulturno umetniška manifestacija Festival IDRIART, kjer so se zvrstili umetniki najvišjega razreda v okviru Inštituta za razvijanje medkulturnih odnosov z umetnostjo iz Ženeve s številnimi koncertnimi, gledališkimi in drugimi umetniškimi prireditvami in predavanji. Pobudnik te kakovostne prireditve je naš rojak, ki živi v Ameriki — znani umetnik violinist Miha Pogačnik, ki sodi med vrhunske glasbenike v svetu.

● Julija je bil v Bohinju tretji, desetdnevni čebelarški tabor. Obiskalo ga je 24 mladih čebelarjev — raziskovalcev. Tabor je vodilo devet izkušenih mentorjev. Drgočeno pomoč taboru so nudili člani Čebelarске družine Bohinjska Bistrica.

● V Radovljici je bila od 21. do 27. julija 5. akademija za staro glasbo z odlično mednarodno zasedbo. Organizator je prizadevni Primož Ramovž, glasbeni pedagog, ki poučuje v Glasbeni šoli Radovljica. Udeleženci akademije so delovali v sedmih razredih: za kljunasto flavto, baročno violino, baročno petje, baročno oboe, čembalo, baročni ples, baročno petje, pevsko učenje in stil.

● V okviru likovne kolonije ob 5. akademiji stare glasbe v Radovljici so letos, drugič organizirali tudi udeležbo domačih likovnikov. Pri upodabljanju glasbenikov in motivov s te manifestacije so sodelovali slikarji: Boni Čeh, Črtomir Frelih, Alenka Kham - Pičman, Janez Ravnik, Melita Vovk in Franc Vozel.

● V avli skupščine občine Radovljica so v počastitev občinskega praznika pripravili razstavo Drage Soklič, amaterske slikarke jeseniškega DOLIKA z Bleda. Slikarka, ki je prijetno presenetila s pastelnimi, tempera in akvarelnimi upodobitvami krajine in cvetličnih motivov, se prvič in upamo, ne tudi zadnjič, predstavlja v Radovljici.

● Na državnem prvenstvu v veslanju v Beogradu so se spet odlično izkazali veslači z Bleda. Zmagali so v osmercu in četvercu brez krmarja pri članih. V četvercu so veslali: Janša, Krašovec, Prešeren in Frčej, poleg njih v osmercu pa še: Žust, Habe, Mujkič in Mirjanič. V dvojcu brez krmarja sta zmagala veslača Bleda Mirjanič in Mujkič.

V Radovljici razstavi krokijev in risb

V galeriji Kamen v Radovljici je odprta razstava krokijev in risb, ki so jih na letošnjem jugoslovanskem jazz festivalu na Bledu narisali Boni Čeh, France Slana in Melita Vovk.

Z nekaj potezami napravljene, realistično spoznavne in rahlo karikirane so figure glasbenikov MELITE VOVK, ki kažejo slikarkino posebno nadarjenost prav za kroki.

FRANCE SLANA je svoje doživljanje jazza zabeležil v risbah od goste črtkane obrise in opisne risbe do čistega krokija, od predstavitve posameznih interpretov glasbe do skupin in kompozicije glasbenih instrumentov. Le - ta se zdi poleg figure v krokiju najbolj »napolnjena« z glasbo.

BONI ČEH, za razliko od obeh prejšnjih slikarjev, raje kot sklenjeno obrisno črto uporablja črtkano in pikčasto risbo, ki jo dopolnjuje s črnimi ploskvami in tako tudi z risbo izraža svojo slikarsko naravo. Izjemen je v prepričljivih držah glasbenikov, zraščanih z instrumentom.

V Šivčevi hiši v Radovljici pa so v petek, 1. avgusta ob 19. uri odprli razstavo risb in krokijev šestih slikarjev, ki so sodelovali na letošnji drugi likovni koloniji, vezani na peto letoletno akademijo za staro glasbo v Radovljici. Boni Čeh, Črtomir Frelih, Alenka Kham - Pičman, Janez Ravnik, Melita Vovk in Franc Vozel so v dnevi od 21. do 23. julija spremljali glasbeno dogajanje s skicirkami.

ALENKA KHAM - PIČMAN si je izbrala slikovite koticke trga in mesta in jih ujela v lahke, zračne, kultivirane risbe v emocionalnem koloritu, ki je pendant glasbenim akordom.

MELITA VOVK je ustvarila nekaj duhovitih svobodnih ilustracij na temo baročne glasbe in s suhim privezanim »cuckom« namignila na neraznate pogoje umetniškega dela.

Liričen, muzikalen in tehnično dovršen je BONI ČEH. Čeprav je mehkejši v sepi, ki njegovi naravnosti k slikovitemu izrazu zelo odgovarja, je dosegel podobno mehko tudi s svinčnikom

ČRTOMIR FRELIH je realistične motive v večini primerov uporabil le kot izhodišče za svobodne likovne kompozicije z glasbenimi simboli in z močnim ekspresivnim občutjem ter risbo dopolnil s hladnim koloritom in grafizmi. Vendar je ustvaril tudi čiste kroki figure v ambientu in sliko glasbenikov pri muziciranju, v kateri z namernimi deformacijami naravnih oblik stopnjuje njihov izraz.

JANEZ RAVNIK se je z interierom Šivčeve hiše pokazal kot mojster ostre črtkane risbe s tušem, dokaj prepričljiv pa je tudi v portretnih upodobitvah glasbenikov, predvsem v sepi.

Programske usmeritve za delo ZKS

Kljub dopustniškemu času, ko domala povsod zamre družbenopolitična aktivnost, je občinski komite ZKS Radovljica izbral še zadnji teden pred množičnim odhodom večine zaposlenih na zaslužen počitek.

Razen seje komiteja, ki je potekala v znamenju ocen gospodarskih gibanj v občini in preučitvi najnovejših »paketov ukrepov« v boju za produktivnost in večji dohodek, zlasti pa za njegovo delitev, je razposlal vsem osnovnim organizacijam dopolnitve programskih usmeritev za delo občinske organizacije ZKS. Malce pozno, a vendar še dovolj zgodaj, da jih bodo komunisti lahko temeljito preučili na prvih jesenskih sestankih osnovnih organizacij, ko se povsod pričakuje pospešena dejavnost, tako tudi v političnih organizacijah, zlasti pa v ZK. Razlog več za takšne delovne obete bo tudi preučitev kongresnih resolucij, ki naj pomorejo tudi k razreševanju konkretnih vprašanj v vseh okoljih, kjer

FRANC VOZEL se je poslužil predvsem svinčnika in tuša ter v svoji tehnično dovršeni risbi ustvaril tako imenovano rentgensko sliko figure za klavirjem s svinčnikom in instrumenta s tušem, enako prepričljivo pa je v kroki zajel sedečo figuro glasbenega interpreta. V enostavni črti risbi Bleda na rjavem papirju z rabo bele barve je dosegel slikovit efekt fizionomično prepričljivega Bleda s klasičnim motivom otoka s cerkvijo in gradom.

Šest različnih umetniških osebnosti, šest različnih videnj, občuten in posredovan istega dogajanja. Najboljše stvaritve šestih likovnikov bodo po razstavi ostale v galeriji kot dokument nekega dogajanja, vsaj toliko pa tudi kot izraz umetniške senzibilnosti in izpovedne moči vsakega od njih.

delujejo komunisti.

Se lahko nadejamo, da poslani tiskovine ne bodo ostale v predalih?

KULTURNI KOLEDAR GORENJSKEGA MUZEJA

V galeriji Mestne hiše v Kranju razstavlja akademski slikar Franc Bešter 22 velikih Arkan Tarota.

V Mali galeriji se predstavlja slikar in grafik Bernd Hubert Romankiewicz iz Bayreutha.

V galerijskih prostorih Prešernove hiše je na ogled razstava risb, grafik in gvašev 15 - ih slikarjev naše srednje generacije.

Cula (foto B. Grce)

ZA MEDICINSKE APARATURE SO DAROVALI

V mesecu juliju so za MEDICINSKE APARATURE v jeseniški bolnici darovali:

- 13.000 din;
- Francja Jakopič, Dobrava 9 — namesto venca za Franca Stoparja
- Delavci Bolnice Jesenice — prispevek 4.000 din;
- Dušan Kaltenekar, Jesenice, Tomšičeva 66 — namesto venca na grob Zofiji Kunšič s Hrušice — 3.000 din;
- Marija Oblak — namesto cvetja na grob svakinje Franciške Prešeren — 5.000 din;
- Angela Oblak — namesto ovetja na grob sestre Franciške Prešeren 10.000 din;
- Rudolf Arh, Blejska Dobrava, Kočna 23 — »V spomin na moje« — 6.000din;
- Dušan Udir, Jesenice, Cesta talcev 9 — prispevek OOS E - TK - RING ERC — namesto cvetja za pokojno mamo — 6.000 din;
- Železarna Jesenice — odstopljeni avtorski honorar Janeza Svolskega za 24. in 25. šte. Železarja — 1.855 din;
- Železarna Jesenice — odstopljeni avtorski honorar Rajgelj Dušana za 23. šte. Železarja — 670 din;
- Pavla Tanko, Zg. Plavž 14. Jesenice — v imenu krajanov Zg. Plavža namesto venca za pokojnega Silvestra Tanka — 24.500 din.
- Do 1. avgusta 1986 je znašala vsota zbranih prispevkov 2.071.029 dinarjev.
- Pridružite se tudi vi in prispevek namesto vencev in cvetja na grob pokojnih ali namesto drugih volil, čestitk in podobno nakažite na račun: SPLOŠNA BOLNICA JESENICE, šte. 51530 - 603 - 31205, z navedbo »namesto venca za tega in tega ...«, darila in podobno.

SIJAJNI ZMAGI PETKA

Skakalca Petek in Gašperin, člana TVD Partizana Žirovnice in OZSO Jesenice, sta v okviru mladinske državne reprezentance v preteklih dneh opravila nekaj izredno uspešnih nastopov doma in v tujini.

Uspešni mladinec Petek (foto: S. Miklavc)

V Stamsu v Avstriji je bila koncem junija mednarodna tekma, kjer je v konkurenci mlajših mladincev Avstrije, ZRN in Jugoslavije Petek dosegel drugo mesto, Gašperin pa tretje. Ob otvoritvi nove skakalnice, po-

krite s plastiko, pa sta za dan Borca v Titovem Velenju pričrtilivo slavila dvojno zmago, le, da je bil to pot Gašperin za malenkost boljši. Pravo malo senzacijo je pripravil Petek v Bischofgrünu v Zvezni republiki Nemčiji, kjer je kot petnajstletnik premagal najboljšo mladino do osemnajst let starosti iz ZRN, ČSSR, Avstrije in Jugoslavije. Gašperin je zasedel dvanajsto mesto. V soboto 2. avgusta je bil v Kranju peti memorial Franca Thalerja, na katerem je nastopilo okoli šestdeset članov in mladincev iz štirih držav. Zopet je med mladinci zmagal Petek, soliden rezultat pa je tudi četrto mesto Gašperina.

TURNIR V POČASTITEV OBČINSKEGA PRAZNIKA JESENIC

Teniški klub Jesenice je v soboto in nedeljo 2. in 3. avgusta organiziral teniški turnir v počastitev praznika Jesenic. Turnirja se je udeležilo 21 tekmovalcev: 1. mesto Boštjan Gasar, 2. mesto Silvo Poljanšek, 3. mesto Tomaž Komelj. Tolažilna skupina: 1. mesto Hrvoje Černe, 2. mesto Borut Kežar, 3. mesto Milan Klinar. Solidna organizacija in urejeno igrišče Podmežaklo, sta gotovo prispevala k temu, da se bo v bodoče prijavi še več ljubiteljev tenisa. Upravni odbor TK Jesenice se najlepše zahvaljuje Občini Jesenice za nagrado, ki jo je prispevala.

A.

E.K.

AD INFINITUM

Ob razstavi Damjana Jensterla, 1986

Izstop iz panta rhei: svet se iz ene totalitarnosti »naserje« v drugo in človek je spet v pripravi in obdelavi ničla: za na žrtvenik panteona, zakaj bogovi so nepotešljivi norci...

Pod sončevo povrhnjico je blaznost, ki nas kolje, na belo in črno polovico: za tisto vmes, kar je mrtvaški ples... da se reka zajezi z mrtvimi, preden pokliče nazaj, hudourni moči: za trenutke mirnega, modrega teka sanj, ljubezni, hrepenenj...

Benjamin GRACER

MOJE DOZOREVANJE

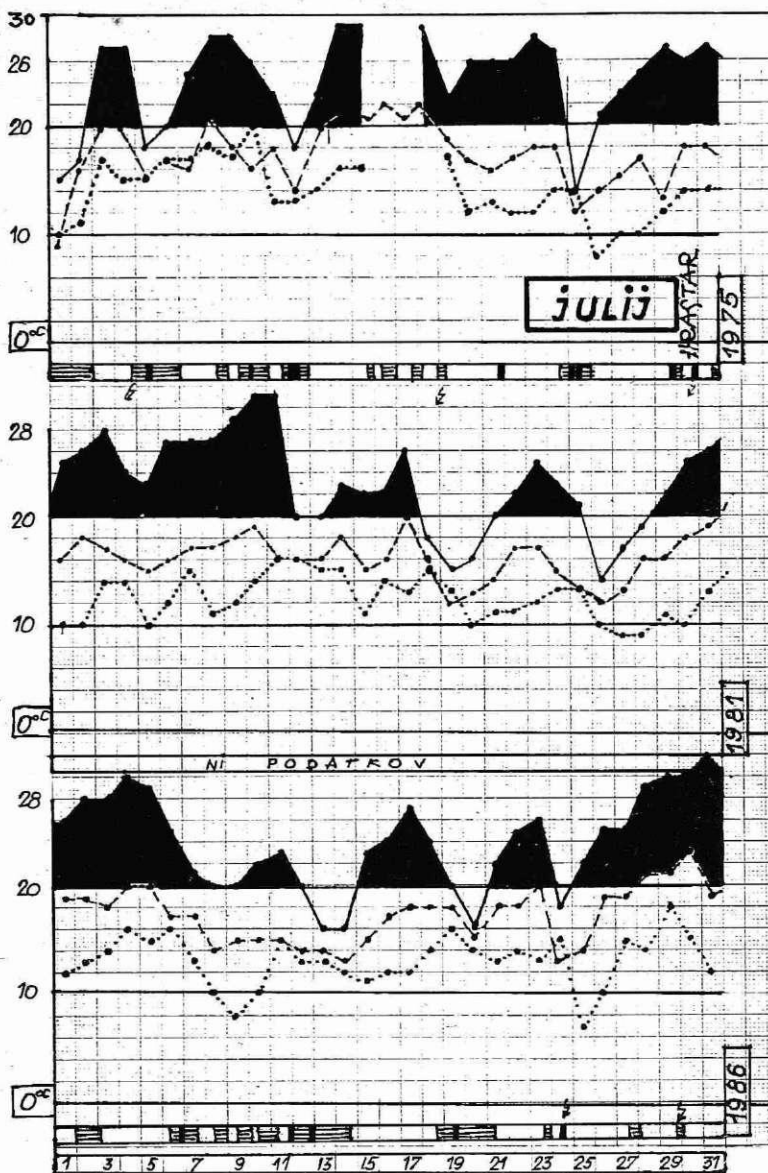
Ves svet hiti. Pozdravov na cesti ne slišiš, prijatelje spregledaš, sosedom se izogneš. Doma iz dneva v dan ista pesem. Pogovor o denarju, o popravilih, ozimnici, nakupih... za kakšno bolj prijetno stvar zmanjka časa. Včasih se mi zdijo starši prav smešni. Kot da bodo ob kavi in cigareti lahko pregnali težave. Tiho so in samo gledajo v nekaj ter razmišljajo. Pri nas je le mama tista, ki nas včasih vzpodbudi, da se gremo domov ali kvartar. Takrat na veliko problemov pozabim in sem srečna.

Nina OŠ Mojstrana

Permanentne vstopnice

Hokejska kluba Jesenice in Kranjska gora mislita na svoje simpatizerje in prijatelje tudi v teh vročih poletnih dneh. Permanentne vstopnice za sezono 1986/87 (predvidenih je več kot 50 tekem) si lahko od 12. avgusta dalje za 6.000 din priskrbite pri sindikalnih poverjenikih.

DIAGRAM DNEVNIH TEMPERATUR IN VREMENSKEGA STANJA V JULIJU

TOLMAČENJE:

1. jutranje
— opoldan.
— večerne

tempa-
rature

2a

gibanje jutranjih temperatur

3. DEŽ
JASNO
OBLACIO

2b

popoldan. temp.

SNIEG (izpisane so najmanjše količine padavin snega >10 cm; NE količine LEŽEČEGA snega!)

ZDENKA TORKAR-TAHIR

22

Razvoj delavskega naselja v Podmežakli

V Podmežakli smo imeli tudi dve nogometni igrišči. Prvo je uredilo športno društvo Bratstvo, drugo pa športna sekcija Svobode s prostovoljnimi delom 1934. leta, v čigar moštvo so igrali fantje s te ceste, od katerih se je večina razvila v prave revolucionarje.

Oče je bil od leta 1929 v socialistični stranki SMRJ in bil sprejet v ilegalno komunistično partijo leta 1938. Ko sem bil star 10 let, sem enkrat tedensko telovadil pri Jelenu. Okoli šest fantinov z naše ceste je hodilo na gledališke vaje, kjer nas je Tone Čufar učil igrati svoje igre. Če smo vadelja srečali na cesti, smo ga morali pozdravljati z »Dužnost«.

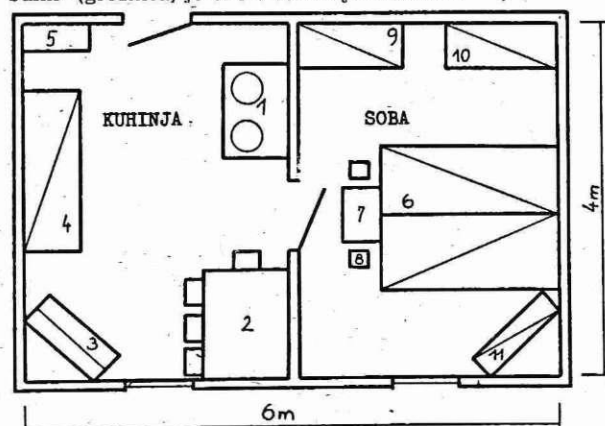
Cesta 1. maja 27

Informatorka: Žejn (Dolžan) Minka, rojena leta 1908 na Dovjem, pletilja.

Tukajšnja hiša je zgradil Martin Primožič »cimperman« (tesar) zaposlen v tovarni, leta 1900. poleg lesene pritlične bajtice (4 m x 6 m) je postavil tudi drvarnico (8 m²), kamor se je kot starejši odpuščen delavec umaknil leta 1929. V hišo pa je sprejel tričlansko najemniško družino žičarja Žejna, ki je gospodarja deset let do njegove smrti vzdrževal (namesto plačila najemnine). Družina se je preselila iz slabega stanovanja na Hrušiči, da bi bila bližje tovarni, kjer je bil mož zaposlen. Žena pa je od svojega trinajstega leta do

poroke delala kot »štrikarica« (pletilja) v javorniškem podjetju.

Ker je bila lesena streha hiše leta 1929 že gnila, sta jo pod pritiskom občine prekrila s strešno opeko. Prenovila sta tudi okna in vrata, da je bila po informatorkinem mnenju vsaj hiši podobna, saj je pred popravilom izgledala kot ena dobra »drvarnica«. Temeljite prenove pa sta se z možem lotila šele konec šestdesetih let. Pritličje je sestavljala kuhinja (3 m x 4 m) in soba iste velikosti. Stranišče »na štrunk« (greznica) je bilo v sosednji drvarnici.

Cesta 1. maja 27

1 zidan »šporgert«	6 zakonska postelja
2 miza	7 mizica
3 nizka »kredenca«	8 stol
4 divan	9 omara
5 klop	10 »psiha«

Prvotno opremo (omaro, staro »postlo«, »plehnat« (pločevinast) štedilnik in stalažo za posodo) je lastnik prenesel v drvarnico, v hiši pa sta si Žejnova uredila novo pri »tišlerju« (mizarju) narejeno pohištvo.

Levo od vhodnih, kuhinjskih vrat sta zazidala štedilnik z »mesengastim« (medeninastim) kotlom, ki ga je gospodinja vsak dan »pucala« (čistila) s peskom, prinešenim z Mežakle. Nad štedilnikom so visele le za »cir« (okras) prav tako »mesengaste šefle« (medeninaste zajemalke). Levo od štedilnika je stala »kolemkista« (zaboj za premog) in na levi strani klopca s kanglami za vodo (v eni je bila voda za kuho in v drugi voda za umivanje). Vodo za ribanje in pranje je informatorka hodila iskat k Savi, za kuho pa jo je nosila iz vodnjaka pri baraki. V kotu diagonalno od štedilnika je imela prostor ozka dvodelna kredenca. Ob steni na divanu je počival mož, ko je prišel s »šihla« (dela). Ob nasprotni steni pa je bila miza in štirje »štokerli«. Kuhinjsko pohištvo je gospodinja sama barvala z vodeno zeleno barvo. Pobelila je tudi stene in z »muštrom« (vzorcem) tiskala cvetlične motive. Lesene pode je ribala vsak drugi dan, da so bili res čisti. Edini okras v hiši so predstavljali izvezeni prti. Nekateri je Minka izvezla še kot dekle. S prti je okrasila celo stanovanje, jih obesila nad štedilnik, klop, na police, steklo v kredenci in celo na stropno luč v kuhinji.

Pri »tišlerju« (mizarju) pa je bilo izdelano tudi sobno pohištvo. Tako je v sobi nasproti kuhinjskih vrat stala zakonska postelja, pogrnjena z zeleno »koperdeko« (posteljnino pregrinjalom), pred njo mizica, prekrita z zelenim prtom in dva stola. Ob stenah sta bili dve večji omari. V nasprotnem kotu pa je v diagonalni stala psiha. Tla na obeh straneh postelje in pod mizo, pa je pokrivala z barvnimi volnenimi nitmi izvezena žaklevina. Nad posteljo je visela uokvirjena in povečana poročna slika, mizo pa je namesto pušeljca krasil vezen »površček« (manjša blazina).

Mož, zaposlen v žičarni, je konec tridesetih let zaslužil na mesec 1100 dinarjev. Da bi družina lažje živela, si je pred hišo uredila vrt za solato in vso jušno zelenjavo. Redili pa so tudi kure in zajce.

V tovarno je oče nosil malico sam. Največkrat »špeh« (slanino), klobaso ali le kos črnega kruha.

»Ata« (tako imenuje informatorka svojega pokojnega moža) je hotel imeti meso vsak dan na mizi in je rad govoril, da ga za ušesom boli, kadar mora žgance jest. Zakaj Minka in sin sta za večerjo in zajtrk največkrat jedla le žgance z mlekom.

Turistična poslovna skupnost

V ponedeljek 4. avgusta se je sestal izvršni odbor Skupnosti za izgradnjo turistične infrastrukture Gornjesavske doline na svoji 10. seji. Obravnaval je vrsto vprašanj, med najbolj pomembnimi pa je prav gotovo poslovanje turističnega gospodarstva — članic skupnosti — v prvih šestih mesecih letošnjega leta.

Prvo polletje je za prikaz stanja v turističnem gospodarstvu precej neugodno, ker vključuje del zimsezone in celotno obdobje med zimsko in letno sezono, ko je prodaja turističnih kapacitet zelo skromna. Kljub temu v prvem polletju kranjskogorski turizem ne beleži izgub, razen TOZD hotel Lek, ki sicer ima malenkostno izgubo zaradi nižjih cen, ki jih dosega pri prodaji svojih uslug delavcem delovne organizacije. To razliko skladu s svojimi samoupravnimi akti pokrijejo ostale TOZD te delovne organizacije.

Zasedenost nočitvenih zmogljivosti je bila nekako na ravni istega obdobja prejšnjega leta, čeprav je bil zelo skromen promet v času med zimsko in letno sezono. Celotni prihodek je rasel povprečno za vse turistično gospodarstvo Kranjske gore z indeksom 191. Porabljena sredstva so se povečala manj kot celotni prihodek (indeks 178), tako da je dohodek porasel z indeksom 214. Rast čistega dohodka je izračunana z indeksom 195. Osebnih dohodkov so rasli nekoliko hitreje kot je rasel dohodek, vendar vse TOZD usklajujejo

rast osebnih dohodkov na nivoju delovne organizacije. Za področje turizma ti podatki o polletnem poslovanju niso primerljivi, ker je to gospodarstvo z izključnim sezonskim načinom poslovanja. Povprečen osebni dohodek na delavca je v prvem polletju v turističnem gospodarstvu 90.000 din.

Od teh rezultatov poslovanja v precejšnji meri odstopa TOZD Žičnice, ki beleži izredno visoko rast prihodka z indeksom 300, dohodek je porasel z indeksom 339, čisti dohodek pa je v tej TOZD porasel z indeksom 398. To kaže na solidno osnovo za ekonomsko opravičljivost novih vlaganj na področju tega dela infrastrukture.

Prav tako je bilo ob teh podatkih na seji izvršnega odbora proučeno izvajanje resolucije v letu 1986 v skladu s priporočili in ukrepi, ki so bili v zadnjem času sprejeti v Jugoslaviji. Ugotovljeno je, da bodo naloge, opredeljene v planskih dokumentih, počasneje realizirane kot bi bilo potrebno za skladen razvoj osnovne turistične dejavnosti in infrastrukture. To pomeni, da povečanju komercialnih kapacitet ne sledi vzporedno povečanje in dograjevanje infrastrukturnih objektov.

Izvršni odbor je ocenil tudi realizacijo programa stanovanjske gradnje in sprejel odločitev, da takoj zbere potrebe po novih stanovanjih, ugotovi možnosti financiranja in o tem obvesti samoupravno stanovanjsko skupnost zaradi realizacije programa gradnje stanovanj v Kranjski gori.

Izvršni odbor je obravnaval še vrsto drugih vprašanj in na podlagi razprav med drugim sprejel naslednje sklepe in odločitve.

V okviru skupnosti se začne postopek za nabavo posebnega teptalnega stroja za prevoz ljudi, ki bo s prevozi v okolico Kranjske gore popestril ponudbo tega zimskošportnega centra, predvsem pa povezal Kranjsko goro z okoliškimi planinskimi postojankami. V zvezi s tem bo TOZD Žičnice predložila skupnosti predlog vseh obveznosti za tako investicijo.

Izvršni odbor je določil višino deleža za delovanje skupnosti in sprejel dogovor o posebni radijski oddaji o turizmu, ki jo skupnost skupaj z Lokalno radijsko postajo Triglav Jesenice pripravi vsak teden. Ta oddaja bo na sporedu vsak četrtek.

Za zimsko sezono bo skupnost pripravila skupni program prireditve za celotno območje Občine Jesenice, ki bodo zanimive za turiste in goste Gornjesavske doline. Te prireditve bo uskladila in povezala s prireditvami turističnih društev prek občinske turistične zveze ter v program vključila kulturne in telesnokulturne prireditve, predvsem pa v ponudbo vključila program obeh prireditvenih centrov v občini (Športni park z dvorano Podmežaklo in kulturni prireditveni center).

Izvršni odbor je tudi sprejel odločitev, da se pripravi program z ekonomsko opravičenostjo delovanja galerijske dejavnosti v prostorih Liznekove hiše, s tem da se ta dejavnost prenese na eno od članic skupnosti in hkrati vključi v splošno organizacijo razstavljanja in prodaje pri nas. Poleg tega je sklenil, da se v zvezi s propagandnimi aktivnostmi skupnost vključi v enoten Slovenski projekt v okviru Centra za turistično in ekonomsko propagando pri Gospodarski zbornici Slovenije ter da članice skupnosti ne bodo prevzemale nobene obveznosti na področju propagande, ki ne bi bila usklajena v okviru skupnosti.

Posebej je bilo na seji spregovoreno o vključevanju turističnega gospodarstva pri velikih prireditvah. V zvezi s tem je izvršni odbor imenoval svoje predstavnike, ki bodo sodelovali v postopkih priprave in pri dogovarjanju o prevzemanju posebnih prireditve.

Še enkrat o problematiki Knjižnice Jesenice

Čeprav problem prostorske stiske Knjižnice Jesenice ni nov, zasluži vsa pozornost, ki mu je namenjena v članku pod naslovom »Kulturo nekega mesta cenim po tem, kakšno in kolikšno knjižnico ima«. Le - ta je izšel v Železaru dne 10. 7. 1986. Naslov za število knjig v knjižnici je kar pravi, saj jih je toliko, da so celo na hodnikih, ker nimajo prostora drugje. Da pa bralci Železarja ne bi dobili le enostranske slike, želimo člani odbora na načrtovanje in razvoj kulturne dejavnosti pri Kulturni skupnosti Jesenice nekatere trditve v omenjenem članku pojasniti in prikazati tudi iz drugega zornega kota.

Da prizadevanja že v prejšnjih letih le niso bila tako majhna, se vidi v zazidalnem načrtu za delavski kulturni Center na Jesenicah iz leta 1980. Tu so razdeljeni prostori takole:

- v pritličju:
- prostori knjižnice,
- kinodvorana s pripadajočimi prostori,
- razstavni prostori,
- prostori delavske univerze,
- restavracija s 150 sedeži.

- v nadstropju:
- prostori knjižnice,
- prostori delavske univerze,
- uprava delavskega kulturnega centra,
- dvoinsolobno stanovanje hišnika.

Tako so razmišljali še novembra 1980, da bi vzhodno in zahodno od gledališča prizidali manjkajoče prostore. Z letom 1981 se je začelo novo plansko obdobje in v planskih dokumentih Kulturne skupnosti Jesenice je o prostorih knjižnice zapisano:

Na področju knjižnične dejavnosti normativna, po katerem naj bi prišla ena knjiga na 10 prebivalcev, ne bo možno doseči zaradi materialnih in prostorskih omejenosti, dosegli bomo le eno knjigo na 20 prebivalcev. Število izposojenih knjig na prebivalca se bo počasi povečalo in bo doseglo v letu 1985 2,1 knjige na prebivalca. Zelo pomembne za to dejavnost so tudi šolske knjižnice, ker je prav pri mladini najpomembnejše vzpodbujati veselje do branja, tudi z raznimi akcijami, kot npr. bralna značka ipd. Zaradi prostorske stiske bo knjižnica skušala pridobiti nove prostore za pionirsko knjižnico.

Leta 1984 v programski osnovi za ureditev Gledališča Tone Čufar pa takole:

1. Knjižnica trenutno zaseda 148,15 m² prostorov severnega dela I. nadstropja objekta.
2. Zazidalni načrt za Delavsko kulturni center Jesenice št. 3-2436-1/79 predvideva na podlagi analize števila knjig ter velikosti prostora, velikost občinske knjižnice z razširjeno dejavnostjo (1215,00 m²).
3. S predlagano pridobitvijo novih prostorov, v smislu trenutne časne povečave knjižničnih prostorov v istem nadstropju, knjižnica pridobi v dveh etapah 74,00 m² i 130,00 m², to je skupaj: 352,15 m², (kar pomeni 23.000 knjig od programske osnove 60.000 knjig za Jesenice).

V 2. točki torej zasledimo površino za velikost občinske knjižnice, ki ustreza zahtevanim normativom za imenovanje le - te matične. Res je tudi, da je tu nakazana le začasna rešitev, kar je bil tudi namen ponovnega ogleda prostorov v gledališču Tone Čufar, 24. julija 1986. Vzrok za ponovni pregled pa je bil dopis NUK Strokovni svet za knjižničarstvo SR Slovenije Narodno univerzitetne knjižnice, oziroma veljavni normativi za ponovno imenovanje jeseniške knjižnice kot matične. Svet je kljub temu pripravljen predlagati knjižnico za matično le pod pogojem, da so do 1990 zagotovljeni normativi. Tako je bilo potrebno takojšnje ukrepanje. Prvi korak je bil seveda ponoven ogled oziroma preverjanje, kaj je možno v danem trenutku storiti, da

se knjižnica reši obupne prostorske stiske. Obstajajo tudi trenutne možnosti, vendar morda na račun ostalih izvajalcev v Kulturni skupnosti Jesenice. Predlagane so bile že na samem ogledu in tudi nekatere takoj ovržene (koriščenje ključskih prostorov Gledališča Tone Čufar in Pihalnega orkestra jeseniških Železarjev, prosora v kleti). Istega dne je zasedal tudi svet knjižnice v razširjenem sestavu (predstavnik Izvršnega sveta Skupščine občine Jesenice, strokovni delavec Občinske izobraževalne skupnosti Jesenice in strokovna delavka Kulturne skupnosti Jesenice), ki je potrdil nekatere predloge z ogleda in dodal še svoje. Predlogi sveta so bili naslednji:

- gradbeni odbor za prireditveni center naj poda svoje stališče o problemu prostorske stiske Knjižnice Jesenice,
- razmišlja naj se o mali dvorani za knjižnico v prireditvenem centru,
- razmišlja naj se o pridobitvi prostora za ženski pevski zbor,
- LRP Triglav potrebuje novih prostorov,

— knjižnica Jesenice naj pripravi program razreševanja problematike,

— organizirati je potrebno posvet pri predsedniku SOB Jesenice, ki se ga udeležijo tudi predstavniki Narodne univerzitetne knjižnice Ljubljana.

Torej trditve v članku, da je strokovna delavka Iva Faletič predlagala omenjene rešitve, ne drži, kajti njena dolžnost je, da samoupravnim organom skupščine Kulturne skupnosti Jesenice (v tem primeru Odboru za načrtovanje in razvoj kulturne dejavnosti) poroča oziroma predstavi predloge, ki se oblikujejo v času od ene do druge seje našega odbora.

Prav tako je bilo nekorrektno objavljati predloge, ki so bili ovrženi že takoj ali pa na seji našega odbora. Nesmiselno je torej razburjati občane za nekaj, kar ne bo realizirano.

Normativi za knjižnico niso bili izdani šele pred kratkim. Reagiranje pa je lahko histerično, saj se doslej večna prostorska stiska knjižnice ni še prav nič izboljšala. Čas teče hitro, ob vse ostrejših ukrepih stabilizacije pa ni videti realne možnosti za kakršnokoli novogradnjo, celo adaptacijo ne.

Menimo, da to le ni »tipično birokratski poskus ublažiti en problem, ne glede na to, kaj bi s ostalimi dejavnostmi, ki bodo s tem prizadete«.

Očitno vedno bolj pozabljamo: cer latinski rek Manus manum lavat (Roka roko umije.), kar naj bi se v prenesenem pomenu razumelo, da so izvajalci Kulturne skupnosti Jesenice vsi delavci v kulturi, ki bi morali biti složni in si tudi v stiskah med seboj pomagati. Kulturna skupnost pa naj usmerja celotno politiko kulturne dejavnosti v občini. Zato so tudi oblikovani samoupravni organi pri Kulturni skupnosti, v nasprotju primeru jih ne potrebujemo.

Nadaljnji problem Knjižnice Jesenice je tudi ukinitve čitalnice. Novinar Ljubljanskega dnevnika se je pri strokovni delavki Ivi Faletič telefonično zanimal, kaj bo glede tega ukrenila Kulturna skupnost Jesenice. Izjava je bila objavljena v Ljubljanskem dnevniku. Da bi nekatere prostore koristila knjižnica in še kakšen drug izvajalec, je umestno,

kajti vsi izvajalci so zaskrbljeni zaradi visokih stroškov najemnine in ogrevanja, v tem primeru bi se ti stroški delili. Ta možnost je zapisana tudi v varčevalnih ukrepih, ki so bili predloženi skupščini Kulturne skupnosti in skupščine občine in niso bili ovrženi. Nekateri prostori so namreč zasedeni le v večernih urah, knjižnica oziroma čitalnica posluje le do zgodnjih večernih ur. Prihranek ne bi bil tako majhen; seveda se pa vsak krčevito oklepa svojih prostorov, pa čeprav so tako visoki stroški najemnine in ogrevanja, da za kulturno dejavnost ostane prav malo finančnih sredstev. O tem je bilo namreč že večkrat govora na sejah IO ZKO Jesenice.

V članku iz Železarja je Iva Faletič tudi obtožena, da jeseniške kulturne delavce imenuje lokaliste in zaplotnike, kar pa ni res, če se članek v Ljubljanskem dnevniku natančno prebere. To obtožbo je zavrnil tudi novinar, ki je članek napisal. Odgovor naj bi bil objavljen v Železaru, vendar ga še nismo prebrali. Avtor članka v Železaru nadalje obtožuje, da je zmolčala predloge za razrešitev prostorske stiske Knjižnice Jesenice. Tudi to ni res, kajti naš odbor se je sestal kasneje, kot pa je bila dana njena izjava.

Prav tako moramo avtorja popraviti pri nakazanih rešitvah, kijih je predlagal odbor. V teh rešitvah namreč ni nakazana možnost koriščenja Kosove graščine na Jesenicah, kajti tudi v planskih dokumentih so jo delegati skupščine Kulturne skupnosti Jesenice zavrnilo oziroma že delovna skupina, ki je pripravljala predlog samoupravnega sporazuma o temeljih plana Kulturne skupnosti Jesenice za obdobje 1986 — 1990. Kulturna skupnost Jesenice vodi politiko kulturne dejavnosti v občini, vsak izvajalec pa pripravlja svoje srednjeročne in letne načrte samostojno. Tudi Knjižnica Jesenice je samostojen izvajalec Kulturne skupnosti Jesenice in se ne povezuje v ZKO, zato načrtuje samostojno. Namen tega članka ni polemizirati v katerikoli časopisu, pač pa dobronameren pregled in osvetlitev, kako je Kulturna skupnost že vseskozi iskala rešitve za ta problem in da vse zadeve obravnavajo pristojni samoupravni organi skupščine Kulturne skupnosti Jesenice.

Odbor za načrtovanje in razvoj kulturne dejavnosti pri Kulturni skupnosti Jesenice

PRIPIS UREDNIŠTVA!

Na uredništvo smo prejeli odprto pismo Jožu Varlu, ki ga je napisal novinar Ljubljanskega dnevnika Miran Šubic. Prispevek kot celota bore malo prispeva k razjasnjevanju problematike, razen tistega deia, kjer Miran Šubic pojasnjuje, da je on sam interpretiral izjave Ive Faletič v zvezi s knjižnico, kot »obup nad občinsko — lokalistično — zaplotniški misli«. To je torej njegov povzetek nad njenim izjavljanjem.

Sicer smo pa odgovor ali pojasnilo pričakovali tudi na straneh Ljubljanskega dnevnika. Pa se to ni zgodilo!

Dopisniki Železarja!

Gotovo ste v našem glasilu že prebrali, da prehajamo na zajemanje besedil za Železarja z računalnikom. S tem pa se bo spremenil tudi ritem dela na uredništvu. Zato naprošamo vse dopisnike, tako zunanje kot tudi tiste iz Železarne, da oddajo svoje prispevke čimprej, po možnosti že v ponedeljek, zadnji rok pa je torek do 10. ure. Po tem roku bomo sprejemali prispevke le v izjemnih primerih in še to po predhodnem dogovoru z urednikom glasila. Upamo, da te omejitve ne bodo predstavljale kakršnekoli ovire pri našem nadaljnjem sodelovanju, nam na uredništvu pa bo omogočena še kvalitetnejša priprava prispevkov za tisk.

UREDNIŠTVO

»Kino, gledališče, knjižnica« (foto I. Kučina)